

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.

_____ Ігор ВІНІЧЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА
РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ**

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Альона ЮРКО

Науковий керівник,
д.е.н., професор

Алла СІТКОВСЬКА

Дніпро – 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри _____
« ____ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

_____ Юрко Альоні Володимирівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Виробничий потенціал підприємства та резерви підвищення ефективності його використання

Науковий керівник: _____ Сітковська А.О., І.І., д.е.н., доцент _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 року № 2988

2. Термін подання здобувачем роботи: _____

3. Вихідні дані до роботи: річні звіти підприємства, виробничо-фінансові плани.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ. Теоретичні аспекти ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. Стан ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. Резерви підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. Висновки і пропозиції

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Елементи, які визначають виробничий потенціал підприємств; Виробничий потенціал в часовому вимірі; Компоненти виробничого потенціалу підприємства; Методичний підхід до оцінки виробничого потенціалу підприємства; Показники ефективності використання ресурсів у підприємстві; Фактори, які впливають на формування виробничого потенціалу; Динаміка активної і пасивної складової основних засобів в приватному підприємстві, тис. грн.; Аналітичне вирівнювання фінансового результату (збитку) господарської діяльності, тис. грн.; Динаміка рівня рентабельності продукції рослинництва і тваринництва в ПП «Перемога АВК», %; Результати діяльності після оптимізації системи добрив; Комплекс заходів з впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти ефективності використання виробничого потенціалу підприємства	квітень-травень 2025	
2	Стан ефективності використання виробничого потенціалу підприємства	червень-липень 2025	
3	Резерви підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства	вересень - жовтень 2025	
4	Висновки і пропозиції	листопад 2025	
5	Оформлення кваліфікаційної роботи	листопад - грудень 2025	

Здобувачка _____
(підпис)

Альона ЮРКО
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Алла СІТКОВСЬКА
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ТЕМА: «ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ»

Кваліфікаційна робота містить: 76 с., 10 рис., 23 табл., 54 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є стан використання виробничого потенціалу підприємства.

Предметом дослідження сукупність соціально-економічних відносин, які виникають під час формування і використання виробничих можливостей підприємства.

Мета кваліфікаційної роботи. Обґрунтування теоретичних основ виробничого потенціалу та прикладних рекомендацій щодо виявлення резервів підвищення ефективності його використання.

Методи дослідження. В кваліфікаційній роботі застосовувалися методи: діалектики, порівняння, графічний, коефіцієнтний аналіз, аналіз, синтез, факторний аналіз, методи моделювання, статистичні методи та інші.

Розглянуто зміст категорії «виробничий потенціал», розкрити і систематизувати його характеристики з урахуванням специфіки діяльності сільськогосподарських підприємств. Висвітлено систему показників економічного аналізу виробничого потенціалу та алгоритм його проведення. Проаналізовано стан ефективності використання виробничого потенціалу підприємства (за окремими видами ресурсів). Обґрунтовані резерви підвищення ефективності використання виробничого потенціалу.

Результати впроваджені в діяльність приватного підприємства «ПЕРЕМОГА АВК» Дніпровського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Потенціал, виробництво, ресурси, приватне підприємство, ефективність, діяльність, можливості, загрози

KEYWORDS

Potential, production, resources, private enterprise, efficiency, activity, opportunities, threats

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Сутність виробничого потенціалу і його складові	9
1.2. Методичні основи аналізу і оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства	16
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	28
2.1. Організаційно – економічна характеристика діяльності підприємства	28
2.2. Аналіз рівня використання виробничого потенціалу підприємства	34
2.3. Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу підприємства	41
Висновки до другого розділу	46
РОЗДІЛ 3. РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	49
3.1. Оптимізація використання виробничого потенціалу підприємства	49
3.2. Обґрунтування перспектив економічного зростання підприємства	58
Висновки до третього розділу	65
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми.

Актуальним та практично значущим постає завдання контролю за поточним станом суб'єкта господарювання, в ресурсній складовій перевірка наявності та стану, розробки та реалізації результативних рішень в секторі управління. Однією з найгостріших проблем наразі є збереження конкурентоздатності і підтримання активності в умовах безперервно змінюемого оточення підприємства. Проблеми ефективності роботи останнього пов'язана з використанням запасів і можливостей, що актуалізує обґрунтування процедур оцінки їх величини і структури та дозволяють швидко визначати його переваги і недоліки, виявляти приховані сили. Ключовими аспектами усунення диспропорцій у структурі виробництва, створення умов для збалансованого зростання економіки стає розвиток аграрного виробництва на інноваційній основі для створення технологій і продукції, що забезпечують незалежність підприємства.

Управління цими запасами і можливостями у виробництві переслідує досягнення стратегічних цілей розвитку в цілому підприємства і спрямоване на забезпечення його ринкової стійкості.

В даний час проблема якісного економічного зростання в межах окремих господарських одиниць так і в цілому країни, збільшення продукції в певних обсягах виробництва та підвищення конкурентоспроможності її на внутрішньому і міжнародному ринках на основі мобілізації та підвищення продуктивності використання виробничих можливостей господарських одиниць аграрної сфери економіки є однією з найбільш актуальних, це й зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Об'єктом дослідження є стан використання виробничого потенціалу підприємства.

Предметом дослідження є сукупність соціально-економічних відносин, які виникають під час формування і використання виробничих можливостей підприємства.

Мета кваліфікаційної роботи. Обґрунтування теоретичних основ виробничого потенціалу та прикладних рекомендацій щодо виявлення резервів підвищення ефективності його використання.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- вивчити зміст категорії «виробничий потенціал», розкрити і систематизувати його характеристики з урахуванням специфіки діяльності підприємств аграрної сфери;
- розглянути систему показників економічного аналізу виробничого потенціалу та алгоритм його проведення;
- проаналізувати стан ефективності використання виробничого потенціалу підприємства;
- обґрунтувати резерви підвищення ефективності використання виробничого потенціалу.

Суб'єкт дослідження приватне підприємство «ПЕРЕМОГА АВК» Дніпровського району Дніпропетровської області.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань в кваліфікаційній роботі застосовувалися методи: діалектики, порівняння, графічний, коефіцієнтний аналіз, аналіз, синтез, факторний аналіз, методи моделювання, статистичні методи та інші.

Наукова новизна одержаних результатів в роботі полягає у розвитку теоретичних положень сутності та аналізу виробничого потенціалу підприємств аграрної сфери, що дозволяють провести комплексну його оцінку і діяльності в цілому. Обґрунтовано систему показників виробничого потенціалу, що дозволяє оцінити використання його окремих частин, таких як земельна, матеріальна, біологічна та трудова складові. Запропоновані резерви ефективності використання виробничого потенціалу з урахуванням біологічних і природних особливостей діяльності підприємства.

Апробація результатів. Результати досліджень апробовані у фаховій статті в фаховому журналі «Агросвіт» (2025. №22).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи 76 сторінок, 23 таблиці, 10 рисунків та списку використаних джерел (54 найменувань).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність виробничого потенціалу і його складові

Зростання нестабільності середовища призвело до порушення оптимальних пропорцій і зниження забезпеченості підприємств аграрної сфери основними видами активів. Падіння рівня ресурсозабезпеченості, поглиблення ресурсних диспропорцій об'єктивно зумовили зниження потенціалу. Важливість проблеми формування виробничих можливостей визначається тією роллю, яку відіграють наявні чинники в реалізації соціально-економічних завдань у галузі. Наявність певних обсягів ресурсів є однією з найважливіших умов ефективного ведення бізнесу і взагалі здійснення процесу виробництва. Зазначений потенціал формує матеріальну базу виробничих можливостей господарських одиниць [5]. Термін «виробничий потенціал» досить широко застосовується та інтерпретується в різних працях по-різному. Його визначення висвітлює два основні моменти. По-перше, розуміння цього терміну невід'ємно пов'язане з поняттям «ресурси», і по-друге, потенціал включає здібності, якими володіє господарюючий суб'єкт: здатності до розвитку, вдосконалення, ефективного використання ресурсів. В теоретичному і практичному аспектах зазначене тлумачення на рівні підприємства розглядається в різних аспектах і підходах.

На думку авторів, дане поняття як взаємопов'язану сукупність матеріально-речових, енергетичних, інформаційних засобів, а також самих працівників, які використовують (або можуть використовувати) їх у процесі виробництва [29]. При розкритті сутності цієї категорії виділяють головні моменти: належність суб'єкту; безперервність руху складених елементів і орієнтованість на загальне зростання [11]. Підкреслюється, що процес використання і нарощування можливостей є безперервним і доповнює одне

одному. При цьому спроможності не накопичуються і витрачаються в вільному порядку, тобто вони необхідні для роботи підприємства, для зростання його конкурентоздатності на ринку.

Розглянемо інші варіанти трактувань цього поняття – сукупність наявних у структури підприємницької видів ресурсів, сполучених між собою, використання яких дозволяє досягти максимального економічного ефекту [33]. Інші вважають, що даний потенціал є можливостями підприємства щодо використання наявних у неї факторів і ресурсів, які воно не використовує, але які є в зовнішньому середовищі, і тих, які можуть з'явитися в майбутньому, для максимального задоволення потреб споживачів і отримання прибутку [9]. Також він висвітлюється як сукупність трудових, природних і матеріальних витрат, які визначають кількістю, якістю і внутрішньою структурою кожного з них [28]. Або він освітлюється ступенем відкритих можливостей підприємства заходити в нові мінливі зовнішні умови наявними на поточний момент матеріально-технічними, організаційно-економічними і іншими ресурсами. Врахування всіх теоретичних поглядів дозволяє констатувати, що ця категорія не враховує цільове призначення даного виду потенціалу; враховує поєднання факторів без урахування їх якісної сторони; матеріальну основу виробництва, але в статистиці, тобто до моменту їх залучення у виробничий процес.

Важливість розгляду даної дефініції обумовлена і тим, що будь-які цілі і завдання досягнення кінцевих значущих в різних напрямках результатів в стратегічних орієнтирах значною мірою визначаються не лише поточними на даний момент ресурсами [2]. Даний потенціал представлений усіма ресурсами на тій чи іншій стадії розвитку економіки підприємства. Однак розглядати її лише як поєднання всіх ресурсів не є повним, оскільки вона містить ще в собі ряд якісних економічних характеристик.

Так, на думку ряду авторів, він виступає можливостями щодо сталого розвитку, досягається адаптацією внутрішніх факторів виробництва до

інноваційних змін зовнішнього, на базі максимально ефективного використання готівкових ресурсів і найкращих з доступних технологій [4].

Як економічна категорія даний потенціал виражає відносини між людьми з приводу акумуляції і використання наявних спроможностей. Важливою відмінною особливістю категорії цього потенціалу є також і те, що він передбачає можливість взаємозамінності ресурсів, використовуваних у роботі підприємства [33]. Багатофункціональність більшості видів ресурсів створює умови варіації застосування різних їх видів і елементів для досягнення одного і того ж заданого кінцевого результату. Окреслюючи виробничі можливості, слід враховувати, що до їх складу входять не тільки ресурси, призначені до споживання в розглянутому періоді, але і страхові та інші запаси. З цього виходить, що досліджуваний термін розкриває потенційну (а не тільки реальну) можливість споживання запасів в процесі роботи. В цей потенціал включається не тільки сформована система ресурсів, а й альтернативні ресурси та їх джерела, тобто нові види ресурсів, що раніше не існували (або не використовуються), можливість використання яких науково обґрунтована і отримання (або використання) передбачено в розглянутому періоді в перспективі. Відзначимо наявність різних напрямків дослідження потенціалу у виробництві як об'єкта.

Трактування терміну «виробничий потенціал» варіюються від уявлення про нього як про виключно кількісну оцінку до визначення його як базового елемента виробничого процесу, що володіє як кількісними, так і якісними ознаками. Розглядаючи його як елемент постійно змінюваного процесу, можливо:

- взяти до уваги лише не кількісні, а й якісні зміни факторів у процесі їх експлуатації;
- мінімізувати вплив при його визначенні до чітко встановленої території (окрім земельного ресурсу), що є важливим за умов актуалізації інтеграційних процесів;

- зробити аналіз перспектив винаходу нових ресурсів зовні, а також зосередження на внутрішніх. Розглядаємий аспект поняття «виробничий потенціал» може відноситися до будь-якого процесу (соціального, економічного, інвестиційного), в тому числі до процесу створення і впровадження агроінновацій.

Елементи, що визначають потенціал виробничий на підприємстві можна представити на рис. 1.1.

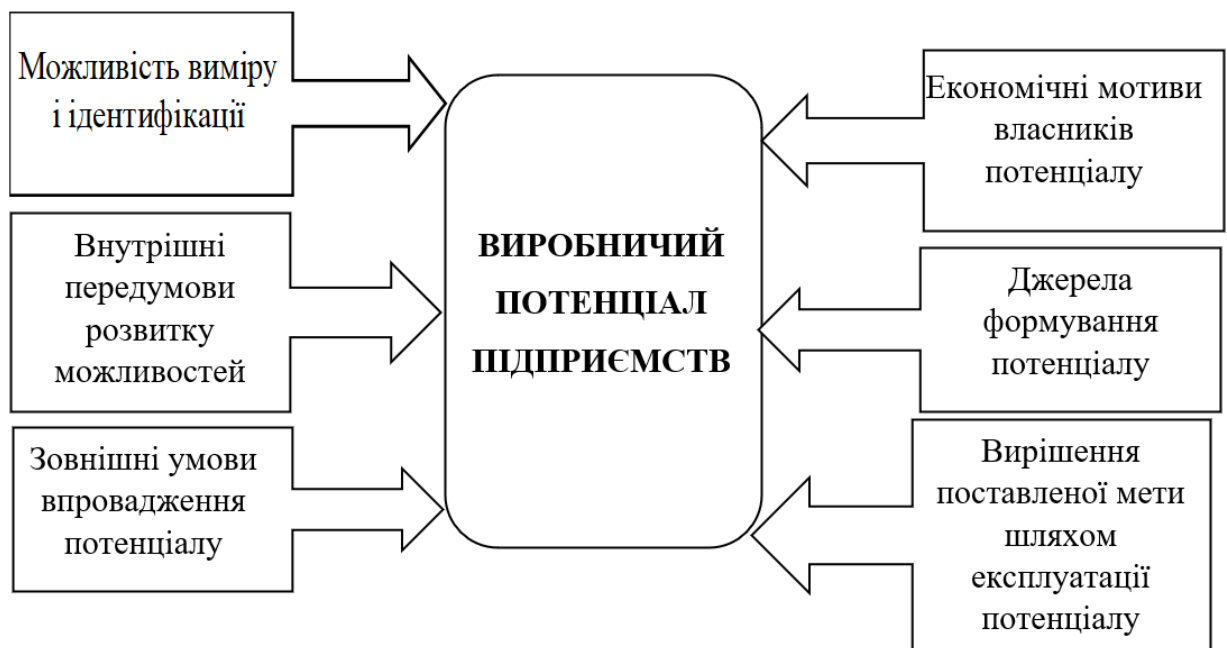

Рис. 1.1 Елементи, які визначають виробничий потенціал підприємств

Підходи щодо визначення суті та елементів потенціалу у виробничій діяльності підприємства поділяють на ресурсний (найбільш часто використовуваний при аналізі), результативний і стратегічний (цільовий).

Кожен з них, по-перше, визначенні сутності потенціалу акцентує свою увагу переважно на наявних можливостях підприємства, оцінці ступеня його досягнутого потенціалу або бажаних для досягнення результатів. По-друге, особливістю суттєвою, практично всіх підходів є їх орієнтація на ресурсне розуміння виробничих можливостей, що зумовлює специфічні особливості формування їх залежно від галузі до якої належить підприємство. Залежно від її специфіки структура потенціалу сильно різниться. По-третє, ваговий внесок

в масштаби потенціалу виробничого, взаємозв'язок його складових елементів надає макросередовище.

В поле зору дослідників, що займаються цим питання часто попадає величина часу і вони представляють потенціал виробничий як єдність часових і просторових описів. Зазначається при цьому, що потенціал відображає минуле (дозволяє ототожнювати його з фактичним станом ресурсів підприємства), поточний стан (ринковий) з точки зору практичного застосування (сучасність) і перспективні можливості (дану категорію прирівнюють до резервів), орієнтований на майбутній розвиток (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Виробничий потенціал в часовому вимірі

Вирішувати завдання дослідження цього потенціалу слід у взаємозв'язку з властивими кожній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими співробітниками, колективом, керівництвом в цілому [24]. Виділені відносини пов'язують господарський осередок із середовищем зовнішнім і спрямовані на реалізацію ефективного використання можливостей активів і здібностей співробітників створювати і продавати продукцію, надавати послуги тощо.

Можливості виробництва в осередках аграрної сфери традиційно включають природно-ресурсний компонент, а також фінансовий, матеріально-технічний, трудовий, науково-технологічний тощо (рис. 1.3). У процесі аналізу компонент, які часто виділяють як основні, беззаперечним є використання цього потенціалу господарської одиниці як критерія сталого розвитку у динамічному процесі, в якому соціально-економічні параметри підприємства поліпшуються при будь-якому хвилюванні середовища самої фірми чи його оточуючого. Джерелами формування потенціалу виступають

самі ресурси підприємства – праця людей, активи основні і оборотні, фонди грошових коштів, інформація, наукові розробки.

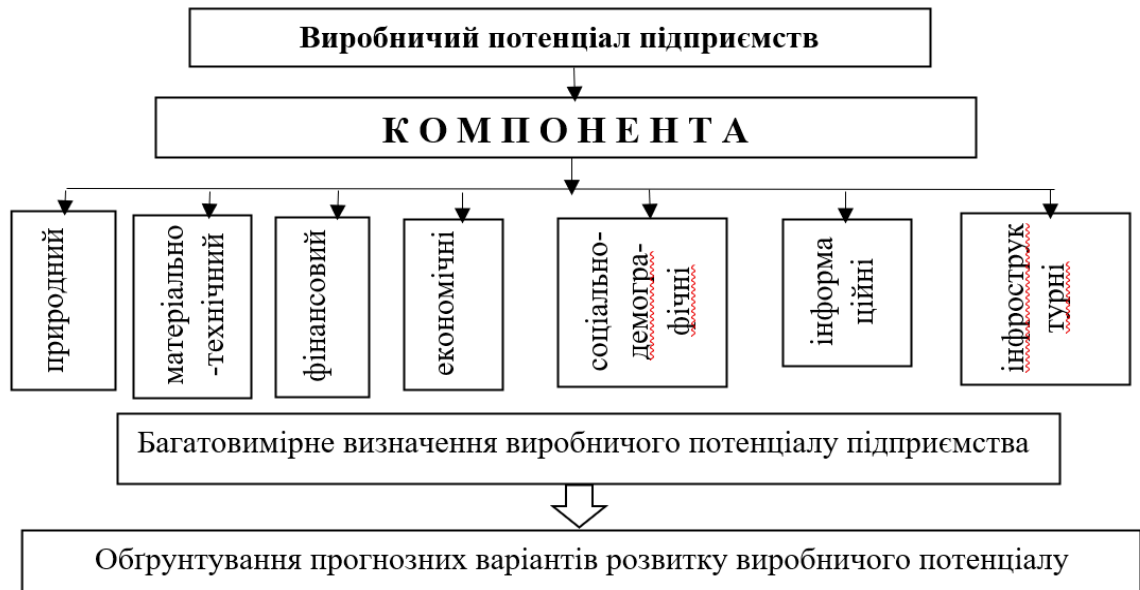

Рис. 1.3 Компоненти виробничого потенціалу підприємства

Відзначаючи і окреслюючи можливості виділення і вимірювання даного потенціалу враховується динаміка ринкової вартості всього підприємства як інтегрального показника його ефективності діяльності.

Зазначимо, ще одним аспектом розкриття потенціалу у виробництві є те, що він виступає синтетичним показником. В його склад входять різні види потенціалів (окремих ресурсів), кожен має свою самостійну сферу створення, застосування і розвитку: біологічний, біокліматичний, земельний, енергетичний, матеріальний, трудовий, інформаційний, фінансовий, інноваційний, інвестиційний тощо. Кількісній і якісній оцінці підлягають окремі види з них, такі як біологічний, земельний, трудовий, матеріальний, технічний, енергетичний, фінансовий, інші. Частина з них може бути визначена, досліджена та проведена оцінка умовно, наприклад, інфраструктурний. Наступна частка можливостей не підлягає під будь-яку оцінку і вимір: інноваційний, інформаційний тощо.

Сукупність всіх можливостей окремих видів ресурсів, кожен з яких окремо характеризується своїми кількісними і якісними параметрами і внутрішньою структурою формує потенціал господарської одиниці [37].

Дана обставина може бути використана підприємством при складанні тактичних і стратегічних планів, так як буде враховувати не просто сам ресурс в певній кількості чи якісній ознаці, а пропорції в сукупності взаємопов'язаних факторів виробництва як за кількістю так і якістю.

Потенціал підприємств аграрної сфери у виробництві можна визначити комплексом певних ресурсів (за кількістю і якістю), необхідних для розширеного відтворення, які визначають граничні обсяги валової продукції для поточного та майбутнього забезпечення безперебійного процесу виробництва в межах господарського осередку [12].

Потенціал виробництва втілюється під час проведення діяльності підприємства. Вона проявляється в дієвому, цілеспрямованому впливі співробітників на виробничі і фінансові активи, результатом якого є нові товари і послуги. Значним етапом використання цих можливостей є збут готових виробів чи виконання робіт, отримання результатів (збитку чи прибутку), просування чи утримання позицій на вже освоєних ринкових локаціях. У процесі свого розвитку потенціал змінюється в напрямку зростання чи зменшення. Останнє можливе внаслідок стійкого падіння попиту на продукцію; зменшення власних ресурсів внаслідок звільнення працівників, скорочення надходжень матеріальних активів, зношення основних засобів, які не відновлюються та інше.

Підсумуюмо, виробничі можливості є певною комбінацією різних окремих, наявних у господарських одиниць аграрної сфери, ресурсів. Рентабельність функціонування яких значною мірою визначається станом ресурсів, їх структурою, ефективністю використання, швидкістю оновлення, рівнем реалізації можливостей та їх спеціалізованості.

1.2. Методичні основи аналізу і оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства

Сталий розвиток господарської одиниці є її здатністю динамічно, постійно підтримувати певні пропорції між факторами відтворення і позитивними темпами розвитку при виникненні ризиків і невизначеності. Особливість можливостей підприємства полягає в тому, що це динамічна багатокритеріальна характеристика його життєвого стану на певний момент часу, що знаходиться в безперервному русі, видозмінюючись під впливом різних факторів.

Вплив на виробничі можливості підприємств аграрної сфери є основою в системному управлінні всіх їх компонентів з метою реалізації перспективних напрямків розвитку та підвищення ефективності їх використання.

Питання формування будь-якого потенціалу – індивідуального (ресурсного) чи виробничого та визначення оптимальних базових пропорцій в системі входять до компетенції завдань стратегічного управління співробітниками підприємства і можуть бути успішно здійснені за комплексності кроків, що забезпечують його ефективний розвиток в умовах непередбачуваного середовища його функціонування. Забезпечення стійкості реалізується перш за все шляхом побудови механізмів компенсації, що дозволяють адаптувати підприємства аграрної сфери до планових змін в умовах їх господарювання. Основним знаряддям даної адаптації виступає перерозподіл ресурсів і коригування їх пропорцій, що імплементується в процесі концепції оперативного (поточного) управління ними і використання виробничих можливостей підприємств.

У ході дослідження було виділено три основних напрямки включення в структуру виробничого потенціалу підприємства: тільки ресурси в різноманітній їх комбінації; ресурси і результати їх використання; ресурси, результати і різноманітні додаткові компоненти, які підпорядковані виробничій діяльності.

Необхідно зазначити, що в умовах сучасного господарювання обов'язковою умовою для ефективного розвитку є впровадження, розвиток і реалізація таких складових потенціалів як інтелектуальні, інформаційні складові.

Виділяють кілька найважливіших підходів до оцінки виробничих можливостей підприємств аграрної сфери, до яких відносяться:

- сума економічних оцінок окремих ресурсів - земельних, матеріальних і трудових, яких представлена у вигляді якісного показника виробничого потенціалу;

- статистичні моделі, що показують зв'язок між ресурсами і результатами виробництва. Отриманий розрахунковий рівень результативного показника розглядається як узагальнююча оцінка ресурсного потенціалу і використовується для зіставлення з досягнутим обсягом виробництва;

- стандартизовані значення забезпеченості підприємств окремими видами ресурсів, які обчислюються шляхом віднесення величини наявності ресурсів у ньому до їх середньогрупової або до базисної (за певний рік) величиною.

Нині не існує в достатній мірі розробленого методичного інструментарію, а також єдиної системи показників, що враховують рівень наявності і ефективності вжитку можливостей, загальноприйнятого методологічного підходу до його оцінки. Вибір методу залежить від мети і завдань оцінювання, рівня, на якому він проводиться, підходу до розуміння сутності і змісту формування, його розвитку і відтворення.

Мета його аналізу може бути у виявленні факторів різноспрямовано впливаючих на потенціал, що впливають на ступінь його реалізації, знаходження і пошук «вузьких місць», розробці заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства. Для досягнення заданої мети пропонується вирішення аналітичних завдань: визначення величини, структури і динаміки різних ресурсів; оцінка якості системи нормування

використання ресурсів; виявлення «вузьких місць» за окремими видами ресурсів або технологічних процесів і розробка заходів щодо усунення недоліків; оцінка якості процесу планування використання виробничого потенціалу, обґрунтованості та відповідності планованих показників досягнутому рівню, тощо [10].

Оцінку потенціалу виробничого – рівня та ефективності пропонується проводити на підставі комплексної оцінки показників, якісно і кількісно оцінюють його використання (рис. 1.4).

Рис. 1.4 Методичний підхід до оцінки виробничого потенціалу підприємства

Ефективність застосування кожного виду ресурсів в підприємствах аграрної сфери в силу їх специфічних особливостей оцінюється за допомогою конкретної системи показників (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Система показників оцінки рівня виробничого потенціалу підприємств

Показники оцінки складових		
матеріальна	виробнича	трудова
Аналіз руху складових виробничого потенціалу		
Коефіцієнт нерівномірності поставок матеріалів	Коефіцієнти вибуття, оновлення, приросту основних засобів	Плинність кадрів; коефіцієнти прийому, вибуття
Аналіз поточного стану		
Плановий і фактичний коефіцієнти забезпеченості матеріальними ресурсами	Коефіцієнт зносу, придатності основних засобів, використання виробничих потужностей та фонду часу	Продуктивність праці; показники балансу часу робітника
Аналіз ефективності використання		
Коефіцієнт використання матеріалів, матеріаловіддача і -місткість; питома вага матеріальних витрат у собівартості.	Продуктивність основного капіталу, капіталомісткість, коефіцієнти завантаження обладнання, змінності, інтегрального навантаження	Зміна ФОП працівників; зміна продуктивності праці; економія (перевитрата) ФОП

У підприємствах аграрної сфери найважливішою складовою частиною аналізованого потенціалу виступає біологічна складова, що включає в себе сукупність сортів культур і порід тварин і птиці. Деталізуючи кожний окремий ресурс у складі потенціалу виробничого використовує показники (рис. 1.5).

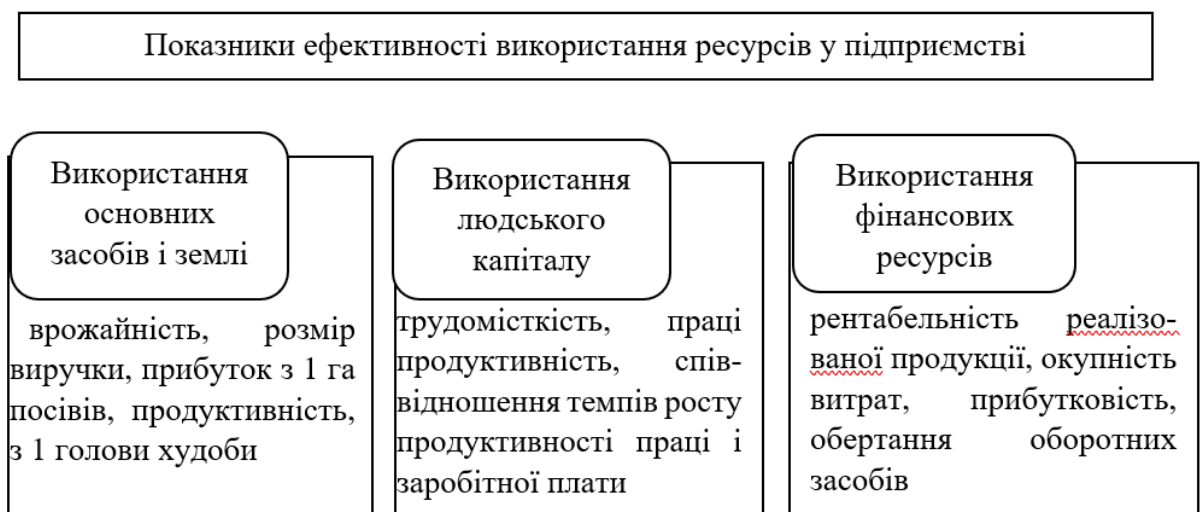

Рис. 1.5 Показники ефективності використання ресурсів у підприємстві

Пропонується для аналізу індивідуальної складової частини виробничого потенціалу використовувати дані з використання основних засобів:

$$ВП = ОЗ * (1 - Кз) * ОЗач * Фв \quad (1.1)$$

де ВП - виробничий потенціал, тис. грн.; ОЗ - вартість основних засобів, тис. грн.; Кз - коефіцієнт зносу; ОЗач - частка активної частини основних засобів; Фв - фондвіддача основних засобів, грн.

Головна складність аналізу складових потенціалу виробничого підприємства полягає в тому, що всі його елементи функціонують одночасно і в сукупності [19]. Отже, закономірності розвитку потенціалу виробничого можуть бути розкриті не як окремо взяті закономірності розвитку його складових, а тільки як їх поєднання.

Перехід до сталого розвитку підприємства в умовах жорсткої конкуренції неможливий без об'єктивної оцінки його фінансового становища, який представляє узагальнену характеристику його можливостей і ресурсів фінансових. Вони включають грошові доходи і надходження, що знаходяться в розпорядженні підприємства і призначені для здійснення витрат на розвиток діяльності та об'єктів невиробничої сфери, споживання, накопичення та для виконання фінансових зобов'язань перед іншими учасниками ринкових відносин, працівниками, постачальниками, державою тощо.

Основними критеріями ефективності використання є валова продукція і прибутку. Інтегрованим критерієм може виступати окупність витрат. Етапи методики аналізу рівня потенціалу виробничого підприємства аграрної сфери.

Попередній етап: визначаються рівні потенціалу виробничого. Виділяють такі рівні:

– низький рівень – мають місце постійні порушення значень усіх функціональних компонент, що призводить до виникнення проблем у стані використанні можливостей підприємства;

– середній рівень – виокремлені проблеми є усунутими та не перешкоджають успішному розвитку підприємства;

– високий рівень – абсолютний баланс щодо всіх критеріїв оцінки.

Аналізуючий етап: розробляються приватні та підсумкові показники оцінки ефективності його використання за складовими (основні та оборотні засоби, фінансові та інші ресурси).

Фінальний етап: досліджуються граничні значення показників з вже виявленими рівнями можливостей [19].

Аналіз і узагальнення відомих з теорії і практики підходів до його оцінки стали підставою для формування системи оціночних показників складових потенціалу. Систематизований порядок обліку вагомості кожного фактора забезпечує розрахунок інтегрального показника - коефіцієнта виробничого потенціалу (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Методика розрахунку виробничо-збутового потенціалу

Показник
Фінансовий потенціал (ФП) = коефіцієнт фінансової незалежності + коефіцієнт поточної ліквідності + коефіцієнт стійкого економічного зростання + коефіцієнт оборотності оборотних активів Значення коефіцієнтів: 0,2; 0,3; 0,2; 0,3
Виробничий потенціал (ВП) = витрати на 1 грн. виробленої продукції + фондвіддача Значення коефіцієнтів: 0,35; 0,65
Трудовий потенціал (ТП) = продуктивність праці + матеріальна мотивація персоналу + витрати на освіти + співвідношення інженерно-технологічного, збутового та управлінського персоналу Значення коефіцієнтів: 0,4; 0,25; 0,15; 0,2
Ринковий потенціал (РП) = індекс якості + індекс цін + витрати на розподіл продукції × 0,15 + витрати на просування бренду підприємства + ринкова частка підприємства Значення коефіцієнтів: 0,3; 0,25; 0,15; 0,1; 0,2
Маркетинговий потенціал (МП) = частка виручки від експорту підприємства в його загальної виручки + частка підприємства на внутрішньому ринку + частка виручки від експорту підприємства в загальній виручці від експорту по галузі + коефіцієнт «частка матеріальних витрат у собівартості продукції» + коефіцієнт запасів готової продукції до середньомісячного обсягу товарної продукції Значення коефіцієнтів: 0,1; 0,3; 0,25; 0,1; 0,25
Інноваційний потенціал (ІП) = частка нової продукції в загальному обсязі товарної продукції + коефіцієнт, що відображає частку НМА у валюті балансу + коефіцієнт зносу машин і обладнання + коефіцієнт оновлення ОЗ + коефіцієнт інноваційної активності × 0,1 + коефіцієнт прогресивності обладнання Значення коефіцієнтів: 0,2; 0,1; 0,15; 0,25; 0,1; 0,2
Технологічний потенціал (ТХП) = трудомісткість виробництва + рівень якості + рівень механізації та автоматизації технологічних процесів Значення коефіцієнтів: 0,4; 0,25; 0,35
Коефіцієнт виробничо-збутового потенціалу (КВЗП) = = (ФП × 0,1) + (ВП × 0,2) + (ТП × 0,1) + (РП × 0,1) + (МП × 0,25) + (ІП × 0,15) + (ТХП × 0,1)

При його оцінці пропонується використовувати такі складові за принципом оптимальності їх для оцінки інноваційного розвитку організації: фінансовий потенціал; кадровий; виробничий; інноваційний; маркетинговий; ринковий; технологічний. Передбачається щомісячне формування таблиць, що містять комплекс індикаторів, моніторинг яких дозволяє автоматично в режимі реального часу вирішувати наступні завдання: виявляти фактичне значення обраних показників; проводити порівняльний аналіз між структурними підрозділами; виявляти позитивні та негативні відхилення та виявляти резерви економії ресурсів, робочого часу і визначати їх величину в кожний заданий період.

Різні види потенціалів розраховуються шляхом підсумовування ключових показників (коефіцієнтів), властивих даній групі та їх вагових коефіцієнтів. Останні при розрахунку складових виробничо-збутового потенціалу і його інтегрального показника встановлюються відповідно до питомої ваги ступеня впливу того, або іншого показника при розрахунку складових потенціалу на підставі експертного розподілу вагових коефіцієнтів [2].

Для оцінки виробничо-збутового потенціалу розроблена шкала оцінки, згідно з якою лідером є підприємство з інтегральним коефіцієнтом на рівні 1. Високий рівень конкурентоспроможності досягається при коефіцієнті від 1,0 до 0,9, середній - при коефіцієнті від 0,9 до 0,7, низький - при коефіцієнті нижче 0,7.

Вирішимо завдання підвищення рівня ефективності використання виробничих можливостей в підприємствах аграрної сфери з урахуванням стану потенціалу та запропоновані заходи, які підвищують цей рівень в таблиці 1.3.

Потенціал підприємств при виробництві формується при взаємодії природно-кліматичних умов і основних засобів в аграрній сфері: кількості та якості угідь, стану матеріальної бази та технології, наявністю людських ресурсів тощо. Досліджуваний фактор в значній мірі визначають можливості

підприємств галузі щодо обробітку тих чи інших культур або вирощуванню тих чи інших видів тварин.

Таблиця 1.3

Групування підприємств за рівнем ефективності використання виробничого потенціалу та заходи його підвищення

		Ефективність використання виробничого потенціалу		
		невисока	помірна	висока
Підприємства з рівнем виробничого потенціалу	невисок	Невисокі виробничі можливості зі слабкою ефективністю його реалізації	Невисокі виробничі можливості із помірною ефективністю його реалізації	Невисокі виробничі можливості, які реалізуються інтенсивно
	захід	Технічне переоснащення. Інтенсифікація виробництва	Впровадження ресурсозберігаючих інновацій	Розвиток інтенсивних аграрних інновацій та ресурсозберігаючих
	помірні	Помірні виробничі можливості зі слабкою ефективністю його реалізації	Помірні виробничі можливості із помірною ефективністю його реалізації	Помірні виробничі можливості, які реалізуються інтенсивно
	захід	Диверсифікація.	Поступове освоєння технологій з біологізації виробництва	Розвиток збутової діяльності.
	високим	Високі виробничі можливості зі слабкою ефективністю його реалізації	Високі виробничі можливості із середньою ефективністю його реалізації	Високі виробничі можливості, які реалізуються інтенсивно
	захід	Підвищення мотивації працівників шляхом оптимізації заробітної плати	Оптимізація структури виробничого потенціалу. Обґрунтована переорієнтація виробництва на нові види продукції.	Планомірне технологічне і технічне переоснащення

Періодичність і масштабність появи окремих природних явищ об'єктивно впливають на формування такої сукупності виробництв, яка стабілізувала б систему і компенсувала втрати в окремих галузях, не доводячи їх до критичного рівня.

Оскільки ризики, які можуть виникнути в цьому факторі є невід'ємною складовою виробництва, при цьому будь-яке підприємство має будувати систему ресурсного забезпечення виходячи з об'єктивних коливань природно-кліматичних умов, навіть втрачаючи короткострокову ефективність на користь довгострокової. Макроекономічні умови задають певні умови

взаємодії в економічній площі, визначаючи місце і функції кожного елемента системи виробництва в національній економіці. Внутрішні умови об'єктивно створюються під впливом макроумов виходячи з ресурсного базису системи.

Фактори, що визначають ефективність адаптивної системи управління виробничими можливостями підприємства, можна виділити такі: підготовка і прийняття рішень, адекватних умовам оточуючого середовища; динамічний характер забезпеченості діяльності підприємства; поліпшення процесів інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень; скорочення термінів узгодження управлінських рішень [14].

Рівень організації процесу виробничого багато в чому визначається здатністю управлінського апарату забезпечити адаптацію сформованого потенціалу у виробництві до створення планованих обсягів валової продукції; підвищенню продуктивності та ефективного використання фінансових ресурсів.

Здатність підприємства аграрної сфери вдосконалювати і розвивати свої можливості проявляється не тільки в сумлінній і професійній підготовці працівників різних обслуговуючих служб, але і від їх фінансового менталітету, професіоналізму, що виражається в грамотному розумінні необхідності і доцільності застосування адекватних інструментів управління грошовими потоками. Оптимізація перерахованих факторів потенціалу виробничого як інструментів вирішення поточних завдань і досягнення стратегічних цілей розвитку виступає першорядним завданням управлінців.

Особливість потенціалу виробничого підприємства полягає в тому, що він є багатокритеріальною характеристикою його життєвого стану, знаходиться в безперервному русі, видозмінюючись під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища (рис. 1.6).

При цьому особливий вплив можуть надавати фактори у вигляді природних умов і ринкової конкуренції (зовнішні), слабо піддаються цілеспрямованому управлінню з боку підприємства аграрної сфери, що є відмінною особливістю процесу його формування в них.

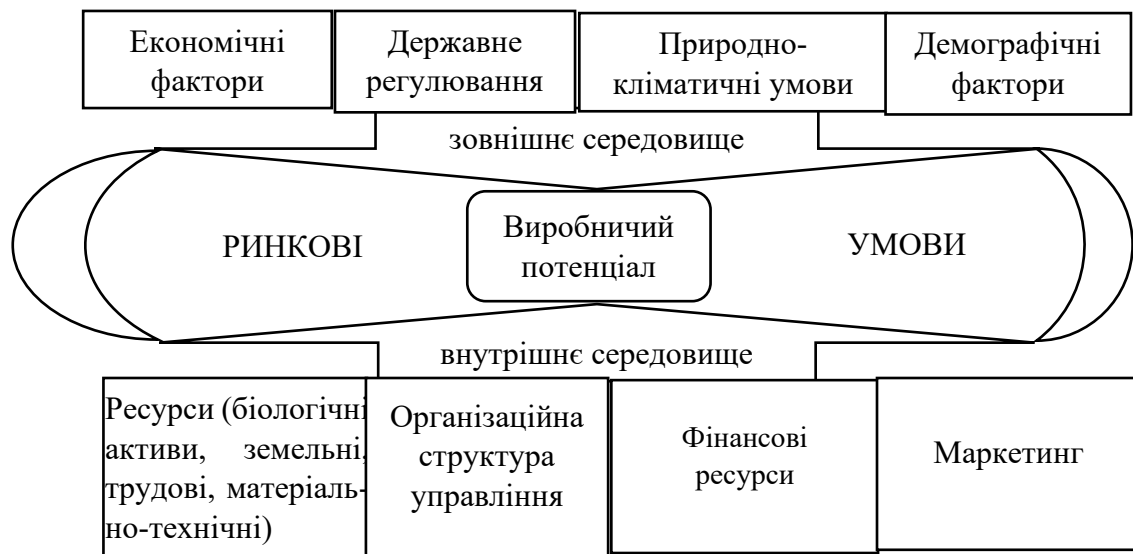

Рис. 1.6 Фактори, які впливають на формування виробничого потенціалу

Економічні фактори середовища зовнішнього підприємства аграрної сфери здатне за умови професійного рівня управління відстежувати, досліджувати, і враховувати при вибудовуванні своїх виробничих процесів, тим самим мінімізуючи їх негативний вплив. Пошук факторів впливу на ефективність використання потенціалу проявляється через розрахунок резервів. Так, резерв зниження витрат кормів визначається за формулою:

$$P_{зк} = (УР_{зкф} - УР_{зкмін}) \times ВН_{ф},$$

де $P_{зк}$ - резерв зниження витрат кормів, ц к.од.; $УР_{зкф}$ - витрата корму на одиницю продукції фактична, ц к.од./ц; $УР_{зкмін}$ - найменша витрата корму за період на одиницю продукції, к.од./кг; $ВН_{ф}$ - фактичний валовий надій, ц.

Резерв збільшення виробництва продукції: $P_{вп} = P_{зк} : УР_{зкмін}$

Резерв зниження витрат на корми, тис. грн: $P = C_{к.од.} \times P_{зк}$

де $C_{к.од.}$ – вартість 1 ц к.о., тис. грн.

Резерв зниження витрат праці, тис. люд.-год.:

$$P_{зп} = (ТР_{прф} - ТР_{прмін}) \times ВН_{ф},$$

де $ТР_{прф}$ - трудомісткість продукції фактична, люд.-год./ц; $ТР_{прмін}$ - найменша за період трудомісткість продукції, люд.-год./ц.

Резерв зниження витрат на фонд оплати праці (ФОП) за рахунок зниження трудомісткості, тис. грн.:

$$P_{\text{зфон}} = P_{\text{зт}} \times \text{ФОП}$$

де ФОП – фонд оплати праці на 1 люд.-год., грн.

У кінцевому підсумку управління можливостями спрямоване на реалізацію цілей стратегії та досягнення розвитку підприємств, забезпечення стійкості можливостей виробничих, де основна його мета полягає у встановленні та вивченні всіх зазначених його складових, оцінці показників, що відображають його динаміку, структуру та ефективність використання.

Висновки до першого розділу

Широке застосування терміну «виробничий потенціал» впливає на різноманітність його інтерпретації в працях науковців. Висвітлюється при цьому такі основні моменти. По-перше, розуміння цього терміну невід’ємно пов’язане з поняттям «ресурси», по-друге, потенціал включає здібності, якими володіє господарюючий суб’єкт: здатності до розвитку, вдосконалення, ефективного використання ресурсів. Трактують зазначеного терміну варіюються від уявлення про нього як про виключно кількісну оцінку до визначення його як базового елемента виробничого процесу, що володіє як кількісними, так і якісними ознаками. Підходи щодо визначення суті та елементів потенціалу у виробничій діяльності підприємства поділяють на ресурсний (найбільш часто використовуваний при аналізі), результативний і стратегічний (цільовий).

Потенціал відображає минуле (дозволяє ототожнювати його з фактичним станом ресурсів підприємства), поточний стан (ринковий) з точки зору практичного застосування (сучасність) і перспективні можливості (дану категорію прирівнюють до резервів), орієнтований на майбутній розвиток.

Особливість потенціалу виробничого підприємства полягає в тому, що він є багатокритеріальною характеристикою його життєвого стану, знаходиться в безперервному русі, видозмінюючись під впливом факторів

середовища. Рівень організації процесу виробничого багатого в чому визначається здатністю управлінського апарату забезпечити адаптацію сформованого потенціалу у виробництві до створення планованих обсягів валової продукції; підвищенню продуктивності та ефективного використання фінансових ресурсів.

Економічні фактори середовища зовнішнього підприємства аграрної сфери здатне за умови професійного рівня управління відстежувати, досліджувати, і враховувати при вибудовуванні своїх виробничих процесів, тим самим мінімізуючи їх негативний вплив. Пошук факторів впливу на ефективність використання потенціалу проявляється через розрахунок резервів: кормів, праці, фонду оплати праці.

РОЗДІЛ 2. СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно–економічна характеристика діяльності підприємства

ПП «Перемога АВК» розташоване за юридичною адресою: вул. Садова, 1 с. Чумаки Дніпровського району Дніпропетровської області. За правовою формою підприємство є приватним. Його статутний фонд в 2025 р. був близько 840 тис. грн.. Розташування його є зручним як за ринками збуту так і за інфраструктурним наповненням: залізничне сполучення, облаштовані автомагістралі. До внутрішніх факторів використання ресурсів належить розвинена зрошувальна мережа загальною площею 1614,8 га. Приватне підприємство налічує вже більше 25 років свого існування, дата його заснування – 12.05.2000 р. Маючи таку довготривалу історію функціонування підприємство змінювало свою спеціалізацію, розширювало свої площі і види діяльності. Наразі ПП «Перемога АВК» займається вирощуванням ряду культур: зернових, бобових і олійних. Іншими аспектами його роботи є вирощуванням овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, однорічних і дворічних культур, розведення великої рогатої худоби молочних порід, коней, овець, кіз, свиней, інших тварин тощо.

ПП «Перемога АВК» зазнає суттєвого ризику, пов'язаного із подальшим військовими діями в межах Дніпропетровської області. Масштаби чи строки подальшого перебігу подій або термін завершення воєнних дій є фактором невизначеності, яка може викликати значні сумніви у спроможності підприємства продовжувати подальшу безперервну діяльність. Жоден з критичних об'єктів та інфраструктури підприємства не зазнав пошкоджень. Підприємство продовжує свою діяльність, провела посівні роботи в запланованому обсязі. Міграційні процеси населення не вплинули суттєво на забезпеченість персоналом підприємство, дещо ускладнило його пошуки, але

ситуація стає більш стабільною та забезпеченість кадрами вже не викликає побоювань. Природні і кліматичні умови сприятливі для вирощування сільськогосподарських культур. Приватне підприємство має в користуванні земельні ресурси, які використовують для вирощування сільськогосподарських культур в обсязі 7300 га, їх використання розглянемо в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Склад і структура земельних площ

Показник	2022		2023		2024		2024 до 2022, %
	га	%	га	%	га	%	
Земельна площа – всього	7300	100	7300	100	7300	100	100
в т.ч.: с.-г. угіддя	7300	100	7300	100	7300	100	100
з них: рілля	7300	100	7300	100	7300	100	100
Коефіцієнт сільськогосподарського освоєння	1		1		1		100
Коефіцієнт розораності	1		1		1		100
Середньорічна кількість персоналу, осіб	174		186		177		101,7
Землезабезпеченість (рілля), га	41,95		39,25		41,24		98,3

В ПП «Перемога АВК», як видно з табл. 2.1, площа угідь не змінилася. Всі землі використовувалися інтенсивно (коефіцієнти освоєння і розораності дорівнюють одиниці). Незначне зростання кількості працівників (+1,7%) вплинуло на зниження землезабезпеченості за ріллею на 1,7%.

Наявна площа ріллі, яка вся є посівними площами впливає на результати роботи (фінансові), на обсяги виручки від реалізації продукції, що визначає виробничий напрям діяльності в приватному підприємстві. З цією метою розрахуємо динаміку і структуру товарної продукції за 2022-2024 рр. в табл. 2.2.

В ПП «Перемога АВК», як видно з табл. 2.2, за три роки відбулися суттєві зміни в динаміці реалізації продукції. За зерновими і зернобобовими культурами вартість надходжень зросла на 69,1%, оскільки для аналізу були вибрані декілька культур з цієї групи, то бачимо. Надходження від реалізації

пшениці знизилася на 47,1%, надходження від реалізації сої зросли, однак ця культура реалізується і вирощується лише два роки.

Таблиця 2.2

Структура виручки від реалізації продукції

Продукція	2022		2023		2024		В середньо- му за 3 роки		2024 у % до 2022
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Зернові і зернобо- бові – всього	56951	28,2	81113	37,1	96315	33,0	78126	32,9	169,1
– пшениця	56951	28,2	33058	15,1	30154	10,3	40054	16,9	52,9
– соя	-	-	40108	18,3	46107	15,8	28738	12,1	-
Соняшник	44105	21,8	34009	15,5	32394	11,1	36836	15,5	73,4
Інша продукція рослинництва	89330	44,2	89011	40,7	135183	46,4	104508	44,0	151,3
Всього по рослинництву	190386	94,1	204133	93,3	263892	90,5	219470	92,4	138,6
Інша продукція тваринництва	3907	1,9	5631	2,6	4071	1,4	4536	1,9	104,2
Всього по тваринництву	3907	1,9	5631	2,6	4071	1,4	4536	1,9	104,2
Надано послуг	8014	4,0	9015	4,1	23651	8,1	13560	5,7	295,1
Всього	202307	100	218779	100	291614	100	237567	100	144,1

Надходження від реалізації соняшнику на 26,6% знизилася, оскільки відбулися зміни у структурі посівів. Зросла виручка від реалізації іншої продукції на 51,3%. Надходження від реалізації продукції тваринництва зросли на 4,2%, що представляють собою кошти від реалізації продукції бджільництва (меду) і продукції вівчарства (вовна, приріст живої маси). Від надання послуг щодо утримання коней надходження зросли майже в тричі. Загальний обсяг товарної продукції зріс на 44,1. В структурі товарної продукції за три роки 92,4% займала продукція рослинництва, при цьому зернові і олійні культури формують майже 49% від надходжень, інша продукція займає 44,0%. Продукція тваринництва займає лише 1,9%, а послуги формують 5,7% надходжень. Напрямок виробничий в господарстві – зерно-олійний.

В приватному підприємстві велику увагу приділяють використанню такого ресурсу як праця людей, саме трудовий потенціал є основою виробництва і критерієм ефективності використання всіх наявних ресурсів. Персонал приватного підприємства формується із різних категорій працюючих (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Рівень використання персоналу в підприємстві

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Середньорічна кількість персоналу, осіб	174	186	177	101,7
Затрати праці, тис. люд.-год.	332,69	343,54	337,89	101,6
Трудова активність одного працівника, люд.-год.	1912	1847	1909	99,8
Запас робочого часу (річний), тис. люд.-год.	334,95	358,05	340,73	101,7
Коефіцієнт використання робочого часу	0,99	0,96	0,99	100
Трудозабезпеченість	2	3	2	100

В ПП «Перемога АВК», як видно з табл. 2.3, кількість працівників зросла на 1,7% в 2024 р. відносно 2022 р., їх кількість змінювалася нерівномірно. З 2022 р. до 2023 р. відбулося зростання на 6,7%, а з 2023 р. до 2024 р. – знизилася на 4,8%. Фактичні прямі витрати праці зросли на 1,6%, що пов'язано зі зниженням трудової активності на одного працівника на 0,2%. Відзначимо, що сам рівень трудової активності має раціональний розмір, тобто в середньому праця кожного робітника використовується раціонально, ефективно використовується їх час (відсутні простої, наявне ефективне управління в організації). В 2022 і 2024 р в середньому 2 працівників обробляли 100 га сільськогосподарських угідь, а в 2023 р. троє робітників, а саме в динаміці змін не спостерігалось. Коефіцієнт використання робочого часу дорівнював весь цей час майже одиницю і не змінився за весь цей час.

Високі результативні показники щодо використання часу персоналу підприємства пов'язані з наявним рівнем забезпеченості та ефективністю

використання виробничих засобів в приватному підприємстві розраховані в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Забезпеченість та ефективність використання виробничих засобів

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Вартість основних засобів, тис. грн.	190404	193199	211102	110,9
Вартість оборотних засобів, тис. грн	213011	214915	214740	100,8
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	202307	218779	291614	144,1
Прибуток (збиток), тис. грн.	-11443	-35302	-24006	–
Фондозабезпеченість, тис. грн.	2608,3	2646,6	2891,8	110,9
Фондоозброєність, тис. грн.	1094,3	1038,7	1192,7	109,0
Фондовіддача, грн.	1,06	1,13	1,38	130,3
Фондомісткість, грн.	0,94	0,88	0,72	77,1
Приходиться на одну гривну основних засобів оборотних, грн.	1,12	1,11	1,02	91,1
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	0,95	1,02	1,36	143,2
Тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів	384	358	268	69,8
Норма прибутку, %	-2,84	-8,65	-5,64	-2,8 в.п.

ПП «Перемога АВК» оснащене основними засобами, вартість яких зросла на 10,9%, як показують дані табл. 2.4. Забезпеченість цим ресурсом підприємство зростає на аналогічну величину, а оснащеність зросла на 9%. Вартість оборотного капіталу майже не змінилася, відбулося невелике зростання на 0,8%. Стосовно основних засобів ефективність їх використання зросла на 30,3%, значення самого показника був вище одиниці весь час досліджень. Відповідно капіталомісткість знизилася на 32,9%. Врахування цих показників забезпечує ефективне використання цього ресурсу. Щодо оборотного капіталу, його використання в приватному підприємстві також було ефективним. Кількість днів, за які обертається цей вид капіталу щороку знижується, показуючи позитивну динаміку. З 384 днів у 2022 р. до 268 днів у 2024 р., тобто зниження склало 116 днів і прискорилося обертання оборотного

капіталу на 43,2%. За результатами роботи підприємство кожного року отримувало збитки, тому норма прибутку, в випадку досліджуваного підприємства, норма збитковості зростає на -2,8 в.п..

Загальними показниками, що показують кінцеві результати діяльності розраховано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Показники виробничо-фінансової діяльності приватного підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Площа сільськогосподарських угідь, га	7300	7300	7300	100,0
Вартість виробничого капіталу, тис грн	403415	408144	425842	105,6
Кількість працівників, осіб	174	186	177	101,7
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	202307	218779	291614	144,1
Урожайність, ц/га:				
- соняшник	21,4	23,9	22,8	106,5
- озима пшениця	44,6	47,9	46,7	104,7
Отримано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.				
– товарної продукції	2771,3	2997,0	3994,7	144,1
– прибутку (збитку)	-156,75	-483,59	-328,85	-172,1
Отримано товарної продукції, грн.:				
– на 100 грн. основних засобів	106,25	113,24	138,14	130,0
– на 1 середньорічного робітника, тис. грн.	1162,7	1176,2	1647,5	141,7
– на одну люд.-год.	608,1	636,8	863,0	141,9
Рівень рентабельності (збитковості), %	-5,35	-13,89	-7,61	-2,26 в.п.
Норма прибутку (збитку), %	-2,84	-8,65	-5,64	-2,8 в.п.

З табл. 2.5 видно, що в ПП «Перемога АВК» спостерігається різноспрямований вплив використання наявних ресурсів. Врожайність сільськогосподарських культур зростає: пшениці на 4,7%, соняшнику – 6,5%. Ефективність земельних ресурсів зростає за товарною продукцією на 44,1%, тоді як маса збитку зростає на 100 га сільськогосподарських угідь в розмірі 172,1

тис. грн. Виробіток зріс на одного працівника і на 1 годину витраченої праці на 41,9%. Фондовіддача зросла на 30%.

В приватному підприємстві за результатами діяльності був отриманий збиток, тому всі показники були нерентабельними. Рівень збитковості зріс на 2,26 в.п., тоді як норма збитковості також зросла на 2,8 в.п.

Збитковість ряду галузей рослинництва і тваринництва за цей період пов'язана зі значним зростанням собівартості продукції і низькими ринковими цінами на продукцію. Очевидно, на підприємстві існує нагальна необхідність в зниженні собівартості продукції. Критерії та механізми ефективності оцінюються за результатами економічної діяльності: обсягів збитків. Причому їх розмір не може служити достовірною підставою у прийнятті стратегічних рішень, фінансовій стабілізації тощо.

2.2. Аналіз рівня використання виробничого потенціалу підприємства

ПП «Перемога АВК» володіє величезним природно-кліматичним і іншими видами індивідуальних можливостей для виробництва конкурентоспроможних сільськогосподарської продукції. В ефективності сільського господарства з позиції її незалежності, основну роль відіграють натуральні обсяги виробництва продукції рослинництва і тваринництва.

Ефективність розвитку сільського господарства має високий ступінь залежності як від зовнішніх і внутрішніх факторів, так і від природно-кліматичних і організаційних факторів, що відповідно позначається на обсязі виробництва основних товарних видів продукції рослинництва і тваринництва. Так, одним з індивідуальних компонент потенціалу виступають біологічні активи тваринництва. В табл. 2.6 біологічні активи тваринництва представлені різноманітними групами – довгостроковими та поточними. В ПП «Перемога АВК» має довгострокові і поточні біологічні активи, які в першому

випадку представлені вівцями, а поточні представлені кіньми і бджолосім'ями. Коні реалізуються в підприємстві за ринковою ціною.

Таблиця 2.6

Динаміка вартості біологічних активів тваринництва, тис. грн.

Біологічні активи тваринництва	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
<i>Довгострокові біологічні активи</i>				
Вівці	589	642	411	69,8
Вівцематки	593	622	771	130,0
<i>Поточні біологічні активи</i>				
Бджолосім'ї	73	73	73	100,0
Коні спортивні (вирощування)	35008	34875	39485	112,8
Всього	36263	36212	40740	112,3

Для спортивних коней вартість визначається для кожної окремої одиниці, на яку впливає безліч особистих характеристик коней і важко отримати інформацію у відкритих джерелах.

Матеріальною основою ефективного функціонування приватного підприємства виступають основні засоби, які розглянемо за активною і пасивною часткою у загальній їх сукупності, що знайшло відображення на рис. 2.1.

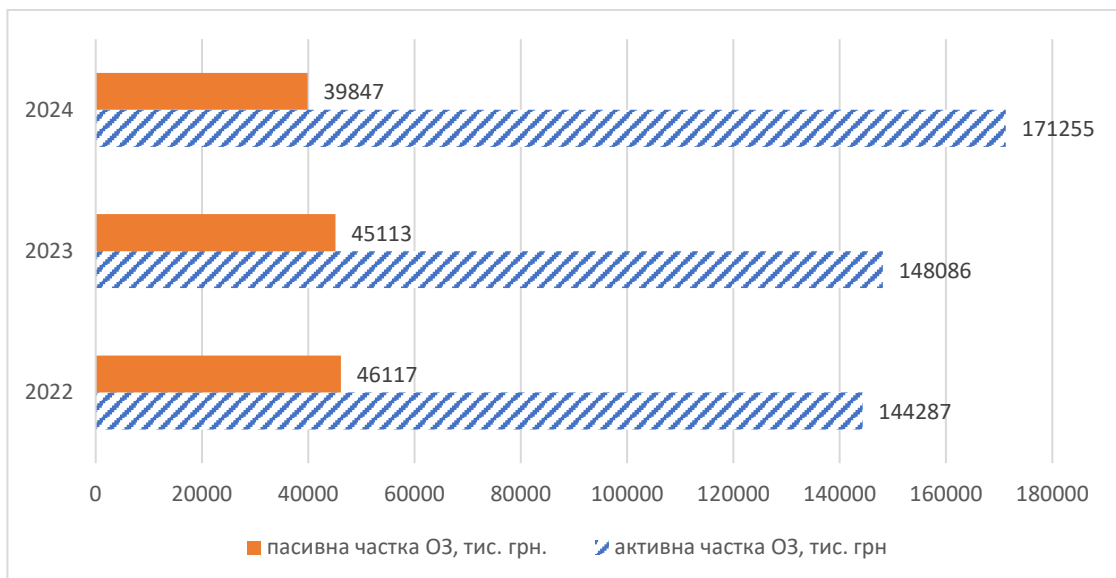

Рис. 2.1 Динаміка активної і пасивної складової основних засобів в приватному підприємстві, тис. грн.

Більш поглиблено використання цих активів і забезпеченості основними засобами підприємства проаналізовано показниками в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка забезпеченості основними засобами підприємства та ефективності їх використання

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Активна частка основних засобів, тис. грн.	144287	148086	171255	118,7
З них: - машини та обладнання	95631	107591	129334	135,2
- транспортні засоби	21901	19904	34590	157,9
- інструменти	4011	4086	7746	193,1
в % до загальної вартості	75,8	76,6	81,1	+5,3 в.п.
Пасивна частка основних засобів (будівлі, споруди та інші), тис. грн.	46117	45113	39847	86,4
в % до загальної вартості	24,2	23,4	18,9	-5,3 в.п.
Вартість основних засобів, тис. грн.	190404	193199	211102	110,9
первісна вартість	368451	370937	372567	101,1
знос	178047	177738	161465	90,7
<i>Аналіз руху основних засобів</i>				
Коефіцієнт вибуття	0,56	0,69	0,72	128,6
Коефіцієнт оновлення	1,08	0,99	0,94	87,0
Темп приросту основних засобів, %	105,6	100,7	100,4	-5,2 в.п.
<i>Аналіз поточного стану основних засобів</i>				
Коефіцієнт зносу	0,48	0,48	0,43	89,6
Коефіцієнт придатності	0,52	0,52	0,57	109,6
<i>Аналіз ефективності використання основних засобів</i>				
Продуктивність основного капіталу	1,06	1,13	1,38	130,3
Капіталомісткість	0,94	0,88	0,72	77,1
Забезпеченість основних фондів оборотними, грн.	1,12	1,11	1,02	91,1

В ПП «Перемога АВК», як показують дані табл. 2.7, частка основних засобів активної до пасивної складає 3:1, тобто в ньому всі ці роки кошти використані на основні засоби були ефективно перерозподілені, перспективно вкладені, так як активна частка є більшою, ніж пасивна складова. При цьому в активній частці переважають за своїми розмірами вартість машин і

обладнання (75,5%), тоді як транспортні засоби і інструменти формують 24,5% від активної частки цих активів.

Рух цих активів в підприємстві був активним. Бачимо зростання коефіцієнту вибуття на 28,6%, що показує про списання, продаж активів, які з будь-яких причин вибуває з підприємства, тоді як оновлення цих активів уповільнюється, хоча сама вартість основних засобів зростає. Така ситуація пов'язана зі зростанням вартості основних засобів, які придбають чи вводять в експлуатацію, ніж з їх кількісним виміром. Приріст вартості цих активів уповільнюється з 2022 р. по 2024 р. на 5,2 в.п.. Поточний стан основних засобів покращується, свідченням цього є зростання коефіцієнту придатності на 9,6% і підвищення рівня їх готовності до виконання виробничих завдань на рівні 57% в 2024 р.

Ефективність використання цього активу в підприємстві зросла на 30,3%, що є свідченням тієї позитивної тенденції щодо використання цього ресурсу.

Одним з важливих питань для оцінки рівня використання виробничих можливостей є наявність у них висопрофесійних кадрів, рівень заробітної плати в ПП «Перемога АВК» дає мотивації до їх залучення у виробництво, про це говорить зростання чисельності співробітників. Ця обставина пришвидшує темпи розвитку, так як зростання рівня використання виробничих можливостей безпосередньо залежить від ефективності використання трудових ресурсів. Рівень використання персоналу в приватному підприємстві, його ефективність розглянута в таблиці 2.8.

З даних табл. 2.8, в ПП «Перемога АВК» за характером виконуваних функцій керівний склад поступово збільшується з 14,9% до 17,5%, тоді як частка робітників знизилася з 67,2% до 59,9%, їх кількість знизилася на 9,4%. Стосовно розподілу за галузями працівників зайнятих в рослинництві і тваринництві видно, що в рослинницькій галузі частка працюючих знижується на 21%, в тваринництві частка зросла на 16,7%. Фактором, який сприяє

підвищенню кількості працівників є зростання на 44,5% рівня середньорічної зарплати одного працівника.

Таблиця 2.8

Ефективність використання трудових ресурсів в підприємстві

Показник	2022		2023		2024		2024 до 2022, %
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	
Середньорічна кількість персоналу, осіб	174	100	186	100	177	100	101,7
В т.ч.: - керівники	26	14,9	31	16,7	31	17,5	119,2
- службовці	31	17,8	35	18,8	40	22,6	129,0
- робітники	117	67,2	120	64,5	106	59,9	90,6
В т.ч.: - рослинництва	81	46,6	76	40,9	64	36,2	79,0
- тваринництва	36	20,7	44	23,7	42	23,7	116,7
Фонд оплати праці – всього, тис. грн.	2811,7		3415,3		4132,2		147,0
Середньорічна заробітна плата, грн.	16159		18362		23346		144,5
<i>Аналіз руху трудових ресурсів</i>							
Коефіцієнт обороту кадрів з прийняття	1,11		1,07		1,13		101,8
Коефіцієнт вибуття	0,31		0,15		0,12		38,7
<i>Аналіз стану та ефективності використання трудових ресурсів</i>							
Продуктивність праці, тис.грн.	1162,7		1176,2		1647,5		141,7
Прибуток (збиток), тис. грн., на: - 1 працівника	-65,8		-189,8		-135,6		-69,8
- 1 люд.-год.	-34,4		-102,8		-71,0		-36,6
Трудова активність одного працівника, люд.-год.	1912		1847		1909		99,8
Темп приросту продуктивності праці, %	110,5		101,2		140,1		+29,6 в.п.
Темп приросту ФОП працівників, %	112,6		121,5		121,0		+8,4 в.п.

В приватному підприємстві саме цей чинник позитивно впливає на рух трудових ресурсів. Дану тенденцію підтверджує коефіцієнт прийняття на роботу, який зріс на 1,8% і зниження майже втричі процесу вибуття працівників з підприємства, основними причинами вибуття були вікові процеси та переїзд в інші області країни. Зростання приросту заробітної плати

було спричинено позитивною тенденцією щодо підвищення продуктивності праці в цілому по підприємству. Так, продуктивність праці зросла на 41,7%. Однак, високі результативні показники віддачі праці за рівнем виробленої продукції на жаль не підтверджуються результативними показниками діяльності. Отримання збитку за період проведеного дослідження проявився і негативними значеннями в розрахунку його на одного працівника (зростання збитку на 1 людину склало 69,8 тис. грн., а на одну люд.-год. – 36,6 грн.). В середньому праця людей використовувалася раціонально.

Виявлення резервів зростання ефективності використання матеріальних ресурсів у складі виробничих можливостей доцільно починати з оцінки структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Це дозволить виявити найбільш значущі складові витрат при формуванні матеріальної складової собівартості, причому цей структурний аналіз важливо провести в динаміці (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка використання матеріальних ресурсів підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	213750	254081	315620	147,7
З них: матеріальні витрати	148343	174808	227246	153,2
Аналіз стану та ефективності використання матеріальних ресурсів				
Матеріаловіддача	1,36	1,25	1,28	94,1
Матеріаломісткість	0,74	0,80	0,78	105,4
Питома вага матеріальних витрат у собівартості, %	69,4	68,8	72,0	+2,6 в.п.
Темп приросту собівартості продукції, %	106,2	118,9	124,2	+18 в.п.

Дані табл. 2.9 показують, що частка матеріальних витрат у загальній собівартості складають 69-72%, а темп приросту собівартості складає 18 в. п. Матеріаловіддача знизилася в 2024 р. відносно 2022 р. на 5,9%, однак відносно 2023 р. поступово починає зростання. Відповідно матеріаломісткість зростає на 5,4%. Отже, матеріальна складова у виробництві продукції тваринництва і

рослинництва в приватному підприємстві займає найбільшу частку і відповідно вона значно впливає на кінцеві результати діяльності.

Важливим формоутворюючим показником використання всіх ресурсів є наявні земельні ресурси, саме вони є базисом для отримання продукції рослинництва і тваринництва. В табл. 2.10 розглянемо рівень використання земельних ресурсів.

Таблиця 2.10

Рівень використання земельних ресурсів підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Площа сільськогосподарських угідь, га	7300	7300	7300	100,0
в т.ч.: ріллі	7300	7300	7300	100,0
Посівна площа, га	7300	7300	7300	100,0
Площа зрошуваних земель, га	1614,8	1614,8	1614,8	100,0
Коефіцієнт освоєння	1	1	1	100,0
Коефіцієнт розораності	1	1	1	100,0
Питома вага інтенсивних культур, %	74,8	76,0	77,9	+3,1 в.п.
Питома вага посівів в ріллі, %	100	100	100	-
Коефіцієнт меліорованості	0,22	0,22	0,22	100,0

З 2022 р. по 2024 р. в підприємстві площа меліорованих площ не змінилася, хоча політика його направлена на зростання таких площ. Сільськогосподарські площі використовуються інтенсивно, підтверджують це коефіцієнти освоєння і розорення та питома вага інтенсивних культур. Всі площі ріллі є посівними.

Досить високі результати в розвитку сільського господарства країни в період 2022-2024 рр.. досягнуті завдяки декільком факторам, в тому числі, площі посівів технічних культур, у яких вихід продукції з одиниці площі істотно вище, ніж інші культур.

2.3. Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу підприємства

В ПП «Перемога АВК» Дніпровського району рівень використання виробничих можливостей прямо впливає на його ефективність. Важливо вміти ефективно управляти наявними складовими ресурсних потоків, так як конкуренція на аграрному ринку дуже висока. Для конкурентоспроможності підприємство повинно бути здатним до нововведень, щоб мати власні кошти для свого розвитку. Основними напрямками оптимізації всіх ресурсів є максимізація та узгодження грошового потоку; синхронізації обсягів у часі; балансування обсягів в цілому у операційному циклі. Розглянемо динаміку фінансових потоків і результатів щодо діяльності в цілому приватного підприємства (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Динаміка фінансових результатів діяльності приватного підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Чистий дохід від реалізації продукції	202307	218779	291614	144,1
Собівартість реалізованої	213750	254081	315620	147,7
Чистий фінансовий результат - збиток	-11443	-35302	-24006	-12563

В приватному підприємстві, як видно з табл. 2.11, з 2022 р. по 2024 р. розмір витрат перевищували надходження і чистий фінансовий результат був збиток, який зріс на 12563 тис. грн. Найвищий рівень збитку був отриманий в 2023 р.. Вивчимо більш детально динаміку збитку за три роки в підприємстві за методом трендів і рядів динаміки (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Динаміка фінансових результатів в ПП «Перемога АВК»

Рік	Збиток, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.		Темп росту, %		Темп приросту	
		базов	ланцюг	базов	ланцюг	базов	ланцюг
2022	11443	-	-	-	-	-	-
2023	35302	23859	23859	308,5	308,5	208,5	208,5
2024	24006	12563	-11296	209,8	68,0	109,8	-32,0

Найбільше зростання збитку було в підприємстві у 2023 р, приріст склав 208,5% (тобто вдвічі). Найнижчий рівень був в 2022 р. (базовому) і в 2024 р. зростання фінансового результату відносно базового склало 109,8%.

Графічно аналітичне вирівнювання фінансового результату показано на рис. 2.2.

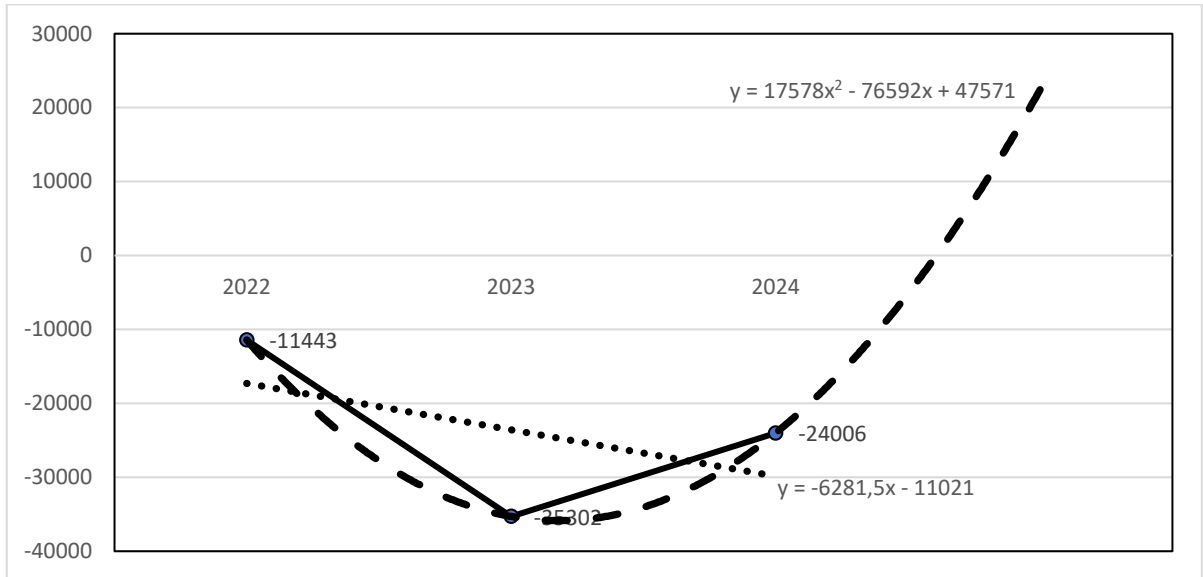

Рис. 2.2 Аналітичне вирівнювання фінансового результату (збитку) господарської діяльності, тис. грн.

Рівняння поліноміального тренду: $y = 17578x^2 - 76592x + 47571$. В ПП «Перемога АВК» щорічно зростання збитку складає 17578 тис. грн. Стосовно лінійного рівняння тренду – $y = -6281,5x - 11021$, за ним приріст збитку є менш значимим і складає щорічне зростання 6281,5 тис. грн.

Розраховані кінцеві підсумкові показники впливають на фінансову складову виробничих можливостей. Визначимо показники ліквідності та платоспроможності приватного підприємства в табл. 2.13, які також необхідно розглянути при аналізі управління ефективністю цими ресурсами.

Так, в цілому, в досліджуваному періоді спостерігається близьке значення, однак до кінця 2024 року він склав 1,13, що трохи нижче нормативного (рекомендованого) значення. Фінансова залежність від позикових коштів зростає, на 0,5% і значення самого коефіцієнта є високим і свідчить про брак власних коштів для проведення діяльності.

Таблиця 2.13

Показники ліквідності та платоспроможності приватного підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,82	0,99	1,13	137,8
Коефіцієнт фінансової залежності	3,97	3,51	3,99	100,5
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	2,97	3,1	2,94	99,0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,01	0,95	1,12	110,9
Коефіцієнт автономії	0,56	0,35	0,63	112,5

В цілому, проаналізувавши ліквідність і платоспроможність підприємства, можна сказати, що критичні значення показують лише декілька показників ліквідності і маневреності капіталу. Основні показники ліквідності та забезпеченості власними коштами знаходяться в діапазоні близькі до нього. Це свідчить про незадовільну структуру активів та платоспроможності, на яку незбалансованість грошових потоків зробила істотний вплив. Такий стан справ не гарантує того, що ситуація не зміниться (погіршиться), і ризики, які викликає перевищення негативного грошового потоку над позитивним, не стануть критичними. ПП «Перемога АВК» необхідно тримати під контролем даний аспект своєї діяльності і своєчасно виявляти потенційні ризики.

На ефективність використання потенціалу впливають ті кошти, які спрямовуються на впровадження інновацій у діяльність і вкладання коштів під ці проєкти, витрати в цей потенціал (інвестиційно-інноваційний) розглянемо в табл. 2.13.

З даних табл. 2.13 видно, що в приватному підприємстві особливу увагу приділяють вкладанню капіталу (реальні активи) в довгострокові проєкти, одним з яких є заходи з розширення і модернізації системи зрошення, яка є в наявності у ньому. В неї включається очистка водних ресурсів, побудову мережі зрошувальних каналів і систем, яка передбачає великі суми коштів. Стосовно нематеріальних активів їх частка в загальних інвестиціях незначна і

пов'язана переважно з авторськими правами на програмне забезпечення, ліцензії тощо.

Таблиця 2.13

Показники інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Валові капітальні інвестиції, тис. грн., у т. ч.	20164,5	22017,7	21994,7	109,1
- в матеріальні активи	18951	21965	21456	113,2
з них: - будівництво зрошувальної системи	16893	20768	20768	122,9
- інші об'єкти	311	291	456	146,6
- в нематеріальні активи (авторські права - програмне забезпечення, ліцензії)	396	417	417	105,3
Витрати на цифровізацію (послуги сторонніх організацій), тис. грн.	64,5	68,2	71,85	111,4

Стосовно питань цифровізації, частка витрат за даною статтею є незначна на підприємстві і пов'язана з використанням послуг у надання інтернету, обслуговування мережі тощо.

Наступною компонентною виробничих можливостей в ПП «Перемога АВК», яка була проаналізована на стан її ефективності застосування є маркетингова діяльність (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Показники маркетингового потенціалу підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Витрати на рекламу, тис. грн.	41,2	35,9	44,6	108,3
Витрати на збут, тис. грн.	126,5	107,9	131,1	103,6
Витрати на управлінський персонал (маркетолог), тис. грн.	246,5	255,9	260,4	105,6
Питома вага витрат на збут в структурі собівартості реалізованої продукції, %	0,02	0,06	0,07	+0,05 в.п.

З даних табл. 2.14 бачимо, що за даним потенціалом оцінка здійснювалася за основними критеріями (витрати на рекламу, на збут, утримання маркетолога) і як бачимо цьому напрямку приділяється незначна

увагу в підприємстві. Частка витрат є дуже низькою в собівартості і це негативно позначається на результатах діяльності підприємства.

За показниками виробничої діяльності розглянемо показники ефективності діяльності в цілому, оскільки саме вони висвітлюють загальні результати використання виробничих можливостей (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Ефективність діяльності приватного підприємства

Показник	2022	2023	2024	2024 до 2022, %
Отримано товарної продукції, на: –100 грн. основних засобів, грн.	106,25	113,24	138,14	130,0
– 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	2771,3	2997,0	3994,7	144,1
– 1 робітника, тис. грн.	1162,7	1176,2	1647,5	141,7
– одну люд.-год., грн.	608,1	636,8	863,0	141,9
Отримано збитку, тис. грн. на : –1 робітника, тис. грн.	-65,8	-189,8	-135,6	-69,8
– одну люд.-год.	-34,4	-102,8	-71,0	-36,6
– 100 га с.-г. угідь	-156,75	-483,59	-328,85	-172,1
Рівень рентабельності (збитковості), %	-5,35	-13,89	-7,61	-2,26 в.п.
Норма прибутку (збитку), %	-2,84	-8,65	-5,64	-2,8 в.п.

За показниками оцінки ефективності на рівні отриманих доходів від реалізації показники зростають, тоді як збитки від діяльності засвідчують негативну тенденцію в діяльності. Збитки вплинули на рівень збитковості який зріс на 2,26 в.п. в 2024 р. відносно 2022 р., норма збитку зросла на 2,8 в.п., тобто капітал основний і оборотний використовувався неефективно.

Отримані в результаті діяльності збитки деталізуємо у вигляді показників рентабельності за окремими видами продукції і культурами в приватному підприємстві. Графічно представимо рівень рентабельності вирощування продукції рослинництва і тваринництва в ПП «Перемога АВК» на рис. 2.3. Як бачимо з рис. 2.3 єдиною прибутковою культурою весь цей час в підприємстві було насіння соняшнику, тоді як всі інші сільськогосподарські

культури (пшениця, соя) і продукція тваринництва (мед, вовна, жива маса овець) були у виробництві збитковими.

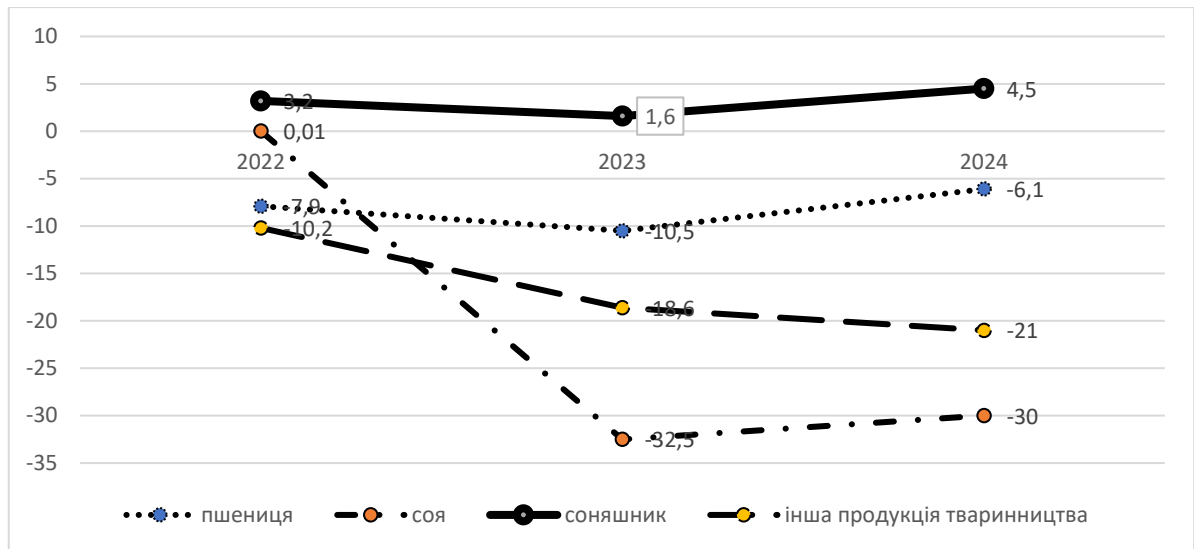

Рис. 2.3 Динаміка рівня рентабельності продукції рослинництва і тваринництва в ПП «Перемога АВК», %

Отже, в ПП «Перемога АВК» більшість основних видів сільськогосподарської продукції відзначається не рентабельними у виробництві, що свідчить про не ефективність, проте в розрізі культур і продукції тваринництва рівень рентабельності значно різниться, що дозволяє зробити висновок про оптимізацію структури виробництва і спеціалізації, як про значний резерв підвищення ефективності використання потенціалу виробничого.

Висновки до другого розділу

Проведена економічна оцінка тенденцій розвитку та ефективності використання виробничого потенціалу ПП «Перемога АВК» дозволила сформулювати наступні висновки:

За період 2022-2024 рр. господарська діяльність розвивалася високими темпами, спостерігалось значне зростання інтенсивності використання всіх наявних ресурсів. В ПП «Перемога АВК» спостерігається різноспрямований вплив використання наявних ресурсів. Врожайність сільськогосподарських

культур зростає: пшениці на 4,7%, соняшнику – 6,5%. Ефективність земельних ресурсів зростає за товарною продукцією на 44,1%, тоді як маса збитку зростає на 100 га сільськогосподарських угідь в розмірі 172,1 тис. грн. Виробіток зріс на одного працівника і на 1 годину витраченої праці на 41,9%. Фондовіддача зростає на 30%. В приватному підприємстві за результатами діяльності був отриманий збиток, тому всі показники були нерентабельними. Рівень збитковості зріс на 2,26 в.п., тоді як норма збитковості також зростає на 2,8 в.п.

Спостерігається тенденція щорічного поступового зростання рівня технічного забезпечення сільського і співвідношення між активною і пасивною часткою основних засобів є перспективною, ефективність використання цих активів зростає. Зросли показники фондооснащеності та фондоозброєності, на фоні зростання фондовіддачі, проте рівень рентабельності продовжував знижуватися, що говорить про не ефективне використання знову введених нових основних засобів.

Використання трудових ресурсів також є ефективним, так темп приросту продуктивності праці складає 29,6 в.п., а темп зростання заробітної плати – 8,4 в.п.

Однією з ключових позитивних тенденцій розвитку економіки приватного підприємства є прискорення обороту оборотних активів, запасів, що свідчить про поступове підвищення ділової активності і побічно про диспропорції в темпах зростання вартості оборотних активів і його доходів.

В структурі виробничої собівартості сільськогосподарської продукції основну частку займають матеріальні витрати (69-72%), що вплинуло на зниження матеріаловіддачі, яка знизилася на 5,9%, основні резерви зниження собівартості доцільно шукати в управлінні матеріальними витратами.

Сільськогосподарські площі використовуються інтенсивно, підтверджують це коефіцієнти освоєння і розорення та питома вага інтенсивних культур. В підприємстві площа меліорованих площ не змінилася, хоча політика його направлена на зростання таких площ і їх частка в ріллі складає 22%.

Сільське господарство є галуззю економіки в ПП «Перемога АВК», що динамічно розвивається, про це свідчить зростання інвестиційної та інноваційної активності. У зв'язку з цим важливим напрямком зростання ефективності є модернізація і впровадження інноваційних технологій в зрошувальну систему.

В ПП «Перемога АВК» більшість основних видів сільськогосподарської продукції відзначаються не рентабельними, що свідчить про не ефективність, проте в розрізі культур і продукції тваринництва рівень рентабельності значно різниться, що дозволяє зробити висновок про оптимізацію структури виробництва і спеціалізації, як про значний резерв підвищення ефективності використання потенціалу виробничого.

РОЗДІЛ 3. РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Оптимізація використання виробничого потенціалу підприємства

В сільському господарстві фірми постійно натрапляють на явища, що стримують його ефективний розвиток, в числі яких є зростання вартості промислових товарів і послуг, що використовуються при виробництві аграрної продукції; кількості випадків аномальних кліматичних і агрометеорологічних явищ, нестійка епізоотична ситуація, підвищення інфляції; зниження кількості трудових ресурсів тощо. З'ясування загроз і можливостей ПП «Перемога АВК» здійснимо з застосуванням SWOT-аналізу (табл. 3.1).

В цілому SWOT-аналіз (табл. 3.1) показав, що ПП «Перемога АВК» має всі шанси на розвиток і вдосконалення своєї діяльності. Своєчасне виявлення загроз дозволить захистити підприємство від несприятливих наслідків. Сильні сторони підприємства, такі, як вигідне місце розташування, нова техніка і технології, висококваліфікований персонал і багаторічний досвід роботи дають можливість для розвитку. Підприємству необхідно проводити диверсифікацію виробництва: налагодити виробництво наприклад, ячменю на пивоварні цілі, овочів відкритого ґрунту, гречки, що може сприяти збільшенню частки продукції підприємства на аграрному ринку області.

Основних засобів, які отримані в результаті об'єднань підприємства, немає. Основних засобів, придбаних за рахунок цільових асигнувань, немає. ПП «Перемога АВК» не отримувало цільового фінансування на придбання основних засобів за державними програмами. Невиконаних умов цільового фінансування отриманого в попередніх роках немає.

Економічне обґрунтування заходів щодо підвищення ресурсної ефективності повинно базуватися на принципах повернення інвестицій та оцінки ризику. Кожне рішення - будь то перехід на нові агротехнології,

модернізація техніки, впровадження цифрової платформи, має проходити через фільтр економічної доцільності.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз приватного підприємства

Сильні сторони	Слабкі сторони
Багаторічний досвід (25 років) роботи на ринку Дніпропетровської області. Зручне та вигідне місце розташування в області території підприємства. Будівництво системи зрошення. Придбання нової техніки і технології. Наявність персоналу професіоналів і тих, що мають високу кваліфікацію.	Збільшення частки конкурентів на ринку. Нестійке фінансове становище і отримання збитку впродовж 2022-2024 рр.. Відсутність цільового фінансування на за державними програмами. Відшкодування активів та погашення зобов'язань, відбувається більш ніж через дванадцять місяців з дати балансу.
Можливості	Загрози
Максимально використовувати переваги вигідного місця розташування для виробництва продукції та надання послуг. Розширення ринків реалізації продукції як внутрішніх так і зовнішніх. Можливості при виробництві диверсифікації. Збільшення обсягів виробництва продукції тваринницької.	Збільшення числа конкурентів. Висока собівартість продукції. Недостатня кількість техніки для збирання культур. Несприятливі природно-кліматичні умови (засушливі періоди в період росту рослин). Високий рівень інфляції. Несприятливі умови пов'язані з військовими діями на території Дніпропетровської області. Недостатня реклама продукції.

Тільки при наявності достовірної інформації про потенційні ефекти можна управляти проектами на основі доказів доцільності проведення економічних заходів і уникати невинуватених витрат.

З метою мінімізації втрат від можливих загроз пропонується приватному підприємству провести наступні заходи:

- розширити асортимент виробництва за рахунок використання потенціалу сучасних сортів;
- закупити техніку для збирання сільськогосподарських культур;
- продовжити заходи з розбудови системи зрошення і збільшити частку зрошувальних земель до 35% в 2027 р. (в 2024 р. частка складає 22%).

В ПП «Перемога АВК» прибутковою культурою, яка сіється є насіння соняшнику. Тому розширити використання потенціалу саме вирощування цієї культури з використанням сучасних високопродуктивних сортів та досягнень агротехнології. Врахуємо, що для продукції рослинницької з метою збільшення її валового збору, якщо брати за аксіому можливість щодо обмеженості земельних площ, а звідси площі посівів, досить високу вартість податкового навантаження і оренди землі, потрібно підвищувати врожайність.

В підприємстві запропоновано використати під посів два нових сорти сорт Володимир та гібрид «Конкорд». Вони були вибрані з врахуванням двох основних властивостей, які є в них: по-перше, в них висока посухостійкість та по-друге, вони є ранніми, що дозволить за рахунок короткого періоду дозрівання встигнути зібрати повноцінний врожай навіть за умов посухи в регіоні. Сорти і гібриди, які використовуються в товаристві нині не дають такі результати, які прагнуть отримати в господарстві.

Зазначимо, що окрім переваг продуктивного характеру, до них при використанні нових сортів і гібридів соняшнику належить:

- збагачення ґрунту значними обсягами рослинних і кореневих залишків, що сприяє поліпшенню режиму гумусового;
- роблять кращими умови щодо фітосанітарної складової в ґрунті;
- показують підвищену стійкість до засміченості, посухи, а також щодо інших негативних впливів (хвороб, шкідників).

Приватному підприємству впровадження нових сортів соняшнику буде доцільним, результати розрахунків приведемо в табл. 3.2. Враховуючи дані табл. 3.2, по-перше зазначимо, що посів нових сортів і гібридів є ефективним та при їх впровадженні врожайність в середньому збільшиться на 1,3 ц/га. Виручка від реалізації цих видів зерна також зросте майже на 38%, а прибуток збільшиться на 30,4%, або на 449,8 тис. грн. і на планований період складе 1928,9 тис. грн. Отже, ґрунтуючись на даних табл. 3.2, бачимо, що запропоновані заходи, в першу чергу по сортооновленню, цілком реальні і здійсненні, але при цьому підприємству необхідно здійснювати додаткові

витрати в сумі 245 тис. грн., в т. ч. і для покупки нового насіння, на яке в разі нестачі власних коштів можна взяти кредит в банку, причому позикові кошти можуть окупитися протягом менше року.

Таблиця 3.2

Ефективність виробництва нових сортів соняшнику

Показник	2024	2027	2027 до 2024, +; -
Площа посівів, га	1450	1450	-
Урожайність, ц/га	22,8	24,1	+1,3
Валовий збір, ц	33060	34945	+1885
Рівень товарності, %	75,0	75,0	-
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	32870	33115	+245
в тому числі:			
- на 1 га	22669	22838	+169
- на 1 ц	994,3	947,6	-46,7
Прибуток всього, тис. грн.	1479,1	1928,9	+449,8
в тому числі:			
- на 1 га	1020,1	1330,3	+310,2
- на 1 ц	44,74	55,2	+10,46
Рентабельність продукції, %	4,5	5,8	+1,3
Частка прибутку у виручці, %	4,3	5,5	+1,2

Водночас повна собівартість 1 ц насіння соняшнику повинна знизитися на 4,7%, або на 46,7 грн, а це є стратегічним напрямком її зниження. Проаналізувавши показники економічної ефективності виробництва всіх інших культур в приватному підприємстві спостерігається зменшення врожайності, якості та ціни їх реалізації, що призводить і до зниження ефективності її виробництва. Тому доцільно здійснювати сортооновлення та впровадження інших новацій у виробництво.

До таких впроваджень може бути віднесено технології в обробітку ґрунту і система поліпшення якості землі за рахунок добрив. Основним напрямком вдосконалення механічної обробки ґрунту є її мінімізація, що визначає зниження інтенсивності за рахунок зменшення кількості і глибини обробки, суміщення ряду технологічних операцій. До позитивних моментів у використанні ґрунту в цьому випадку належить: підвищення рівня

накопиченої вологи в ґрунті в посушливих умовах, зниження інтенсивності мінералізації і втрати гумусу, сприяє виключенню фактора часу при підготовці ґрунту під озимі, зростає кількість ґрунтової біоти (членистоногих, дощових черв'яків, тощо), у верхньому шарі підвищується мікробіологічна активність та ця технологія сприяє біологічному самоочищенню ґрунту тощо.

Відзначимо ключові позитиви щодо раціонального застосування добрив: їх розумне застосування оптимізує режим живлення ґрунту та підвищує його родючість, впливає на нормалізацію рН ґрунтового складу та обмежує накопичення радіонуклідів у ньому.

Встановлено, що системи добрив, сформовані за принципом ресурсо- та енергозбереження забезпечують зниження витрат добрив та засобів захисту до 25-45%, підвищуючи їх окупність і ефективність, в тому числі і біоенергетичну. При розробці в ПП «Перемога АВК» системи добрив важливе значення має правильне встановлення доз, що тісно пов'язане з властивостями ґрунту, використовуваною технологією, біологічними особливостями посіяних культур, тощо. Другою важливою культурою є пшениця, розглянемо зростання врожайності її в залежності від технології вирощування і системи добрив (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Врожайність пшениці в залежності від технології вирощування

Сорт	С внесением N ₆₀ P ₆₀ K ₆₀			Без удобрений		
	Традиционная технология	Minitill	Notill	Традиционная технология	Minitill	Notill
Середня врожайність (2022-2024 рр.)	4,7	3,79	3,69	3,68	2,53	2,03
2027 р.	5,2	4,71	4,55	3,01	3,09	2,87

Аналіз табл. 3.3 показує, що в середньому за три роки максимальна врожайність пшениці з внесенням мінеральних добрив при традиційній технології склала 4,7 т/га, що на 23% вище, ніж у варіанті без внесення добрив при тій же технології. При технології Notill з врахуванням внесення

мінеральних добрив врожайність склала 3,69 т/га, що на 65% вище, ніж у варіанті без внесення добрив при тій же технології. При технології Minitill на тлі внесення мінеральних добрив врожайність склала 3,79 т/га, що на 19% вище, ніж у варіанті без внесення добрив при тій же технології.

Технологія Notill в середньому досліджень знижує урожай пшениці в порівнянні з традиційною технологією. З внесенням мінеральних добрив врожайність зростає на 11%, без внесення добрив - на 35% (на перспективу).

Наступним кроком до підвищення ефективності виробничих і фінансових можливостей є формування економіко-математичної моделі. Сформуємо ряд обмежень, які стосуються наявних ресурсів в ПП «Перемога АВК».

X_{1-3} – вдобрена посівна площа соняшника в підрозділі 1 – 3, (га);

X_{4-6} – вдобрена посівна площа соя в підрозділі 4-6, (га);

X_{7-9} – вдобрена посівна площа пшениці в відділенні 7-9 (га).

Напишемо систему обмежень:

1. Обмеження щодо внесення добрив мінеральних:

1.1. Азотних:

$$0,9X_1 + 1,0X_2 + 0,9X_3 + 2,2X_4 + 2,4X_5 + 3,1X_6 + 1,9X_7 + 1,7X_8 + 1,8X_9 \leq 1125,6$$

1.2. Фосфорних:

$$1,1X_1 + 1,0X_2 + 1,6X_3 + 0,89X_4 + 0,95X_5 + 1,2X_6 + 1,5X_7 + 1,6X_8 + 1,7X_9 \leq 896,9$$

1.3. Калійних:

$$1,1X_1 + 0,9X_2 + 0,75X_3 + 1,75X_4 + 1,66X_5 + 2,0X_6 + 0,9X_7 + 1,1X_8 + 1,2X_9 \leq 777,8$$

2. Обмеження щодо вдобрених площ за окремими підрозділами:

2.1. Підрозділ 1 (соняшник):

$$X_1 \leq 598.$$

3. Обмеження з гарантійних поставок продукції:

3.1. Пшениця: $5,8 X_7 + 6 X_9 \geq 2569$

3.2. Соняшник: $2,2X_1 + 2,5X_2 + 2,4X_3 \geq 7789.$

Ефективність діяльності приватного підприємства після оптимізації системи добрив

Показник	2024	2027	2027 до 2024, +,-
Посівна площа, га	7300	7200	-100
Прибуток (збиток), тис. грн.	-24006	-12001	-12005
Рівень рентабельності (збитковості), %	-7,61	-2,5	+5,11 вп

Після проведення оптимізації системи добрив збиток підприємства зменшиться на 12005 млн. грн. і буде виділена площа під чорний пар в розмірі 100 га. Графічно представимо результати впровадження моделі на рис. 3.1.

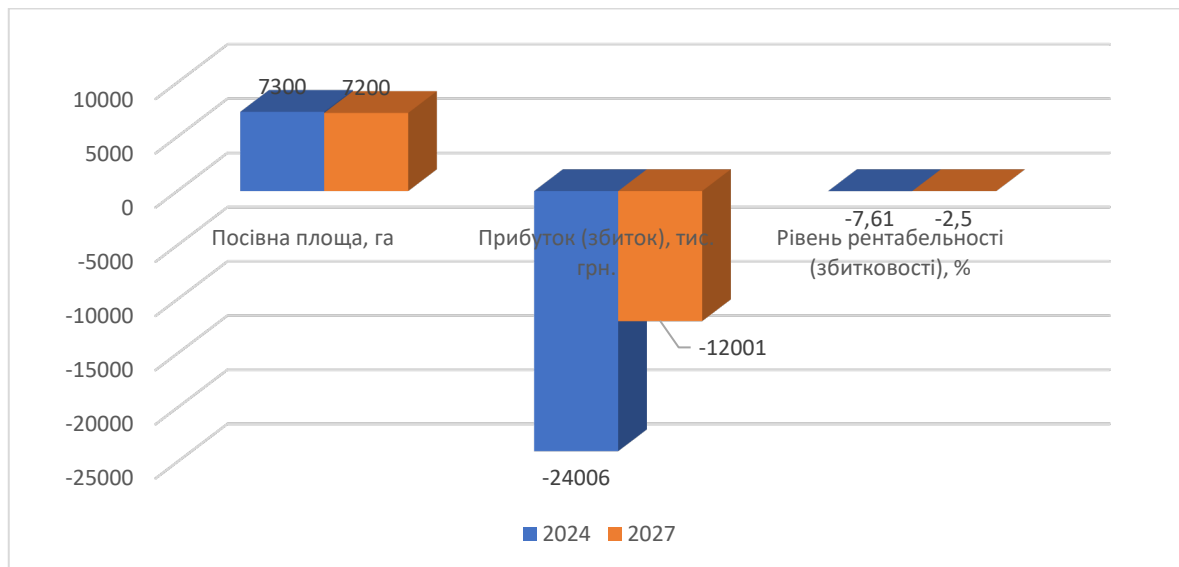

Рис. 3.1 Результати діяльності після оптимізації системи добрив

Рівень рентабельності (збитковості) зросте при цьому на 5,11 в.п., і складе в 2027 р. -2,5%.

У той же час був виявлений ряд факторів, який у разі продовження намічених тенденцій, може призвести до ослаблення фінансової стійкості в майбутньому. До таких факторів належать: високий ступінь зносу основних засобів; низька частка позаоборотних активів у сумарній вартості активів організації; недостатня сума високоліквідних активів (грошових коштів) для погашення найбільш термінової заборгованості; нерегульоване нарощування

зобов'язань окремими організаціями, що знижує їх фінансову незалежність. Підприємством оцінено, що для активів та зобов'язань, що відображені в балансі як довгострокові, відшкодування активів та погашення зобов'язань, відбувається більш ніж через дванадцять місяців з дати балансу для кожного рядка активів та зобов'язань, а по поточним – не більше ніж протягом календарного року.

Розробка ефективної фінансової стратегії може стати в цьому аспекті одним з основних інструментів забезпечення фінансової стійкості ПП «Перемога АВК». Пріоритетні напрямки її в умовах, що склалися в осередку, повинні включати позиції: стратегію формування фінансових ресурсів; забезпечення фінансової безпеки та інші.

Кожна з запропонованих складових фінансової стратегії повинна включати ряд заходів, спрямованих на зміцнення стійкості цієї складової на підприємстві. Так, в перспективі забезпечення фінансової безпеки дозволить підтримувати показники стійкості фінансової складової ПП «Перемога АВК» в цілому. При реалізації цієї стратегії повинно бути забезпечена регулярна діагностика його стійкості фінансової. Враховуючи вплив факторів, воно повинно оперативно реагувати на зміни умов середовища. Для цього необхідно забезпечити своєчасне отримання інформації про дії конкурентів, зміну кон'юнктури ринку тощо. Вирішується це системою абсолютних і відносних показників. В результаті отримання та аналізу відповідних значень виявляються основні проблеми, що обмежують його сталий розвиток.

Стратегія формування фінансових ресурсів повинна включати ряд заходів щодо збільшення вільних грошових коштів, яких в даний час у приватного підприємства недостатньо. Це призвело до проблем з платоспроможністю при погашенні найбільш термінових зобов'язань. Брак грошових активів проявляється в зростанні кредиторської заборгованості постачальникам і підрядникам, за податках і зборах, тощо.

Зростання цих ресурсів може відбуватися двома напрямками: використання отриманої виручки на погашення короткострокових зобов'язань

з метою недопущення їх неконтрольованого зростання та здійснення короткострокових фінансових вкладень із сум накопиченого нерозподіленого прибутку (який був отриманий у 2020-2021 р.), що дозволить йому підвищити свою платоспроможність у короткостроковому періоді та отримати додатковий дохід. Для зниження рівня ризиків, враховуючи, що підприємство не є професійними гравцем на біржі, пропонується скористатися одними з найнадійніших варіантів вкладень. Це можуть бути вклади в банк або облігації. Не менше значення має і розробка інвестиційних рішень. Інвестиційна стратегія, виходячи з ситуації, що склалася з кліматичними умовами, повинна включати заходи щодо розбудови системи меліорації. Велика проблема, яка виникає на підприємстві, пов'язана з високим ступенем зносу, перш за все, будівель і споруд, а також застарілістю окремих видів техніки для здійснення агротехнічних механізованих робіт.

Діагностика всіх показників забезпечує керівництво підприємства необхідною інформацією на кожному з етапів його фінансового циклу. Моніторинг цих показників дозволяє вирішувати такі завдання, як: постійний нагляд за бізнес-процесами; попередження виникнення загрозливих ситуацій; своєчасне виявлення негативних змін факторів; висвітлення поточного положення для прийняття своєчасних управлінських рішень. Формування фінансових перспектив є важливою умовою забезпечення його сталого розвитку. Реалізація запропонованих заходів дозволить підприємству отримати достатній запас фінансової міцності, наближаючи його до абсолютно фінансово стійких.

В ПП «Перемога АВК» ще одна галузь, якій приділяють увагу є тваринництво, а саме вівчарство. Для більш детального аналізу ситуації, що склалася було досліджено вплив основних факторів на собівартість 1 ц живого м'яса овець, як одного з найважливіших показників ефективності виробництва, за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. В результаті розрахунків, після вибірки несуттєво – впливаючих факторів кореляційна модель отримала наступний вигляд: $y_x = 1486,9 - 10,5x_1 + 37,5x_2 + 6,1x_3 + 401,1x_4$

$$R = 0.96, D = 94,3\%, F=104,2.$$

де y_x – собівартість вирощування живого м'яса овець, тис. грн./ц; x_1 – середньодобовий приріст, г; x_2 – питома частка витрат на корми, %; x_3 – собівартість кормів, тис. грн/ц к.од.; x_4 – витрата корму, ц к.од/ц.

Аналіз коефіцієнти регресії показав, що тільки при збільшенні середньодобового приросту живого м'яса овець (x_1) на 1 г собівартості м'яса овець знижується на 10,5 тис. грн./ц. Збільшення (x_2), (x_3), (x_4) призводить до зростання собівартості. Оскільки факторні показники виконані в різних одиницях вимірювання, щоб порівнювати їх між собою, були розраховані β -коефіцієнти за формулою: $\beta_{x_j} = a_j * (\delta x_j / \delta y)$,

де a_j - коефіцієнти регресії при j -му факторній ознаці; δx_j - стандартне відхилення j го факторної ознаки; δy - стандартні відхилення результативної ознаки. В результаті розрахунку маємо: $\beta_1 = - 0,29$, $\beta_2 = 0,47$, $\beta_3 = 0,89$. $\beta_4 = 0,56$. Найбільшою мірою на збільшення собівартості 1ц живого м'яса овець надає зростання витрати корму (0,89) і собівартості кормів (0,56).

Отже, ефективне робота ПП «Перемога АВК» багато в чому залежить від оптимального використання потенціалу виробничого і його раціонального господарювання. Навіть за умов відчуження значного дефіциту ресурсів (матеріально-технічних і фінансових), що призводить до нестабільності їх господарської діяльності.

3.2. Обґрунтування перспектив економічного зростання підприємства

ПП «Перемога АВК» у своїй діяльності не завжди системно розглядає і враховує кількісно-якісну динаміку змін у середовищі, а також виконує об'єктивний довгостроковий прогноз розвитку галузі. Брак фінансових ресурсів, створює труднощі у виробництві продукції, можливості технічної реконструкції та модернізації всього сільськогосподарського виробництва. Тому було здійснено експертний аналіз ризиків в приватному підприємстві

(виявлено спектр причин природного, виробничого, економічного та соціального спрямування) в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Рейтингова оцінка ідентифікованих ризиків в ПП «Перемога АВК»

Показник	2022	2023	2024	В середньому
Техніко-технологічні				
Недотримання норм витрати і збалансованості внесення мінеральних добрив	4,2	3,6	3,9	3,9
Недотримання норм витрати кормів та збалансованості раціонів годівлі тварин	3,3	3,7	4,2	3,73
Недотримання норм витрат та своєчасності внесення засобів захисту рослин	5,2	6,0	6,4	5,87
Недотримання ветеринарно-санітарних вимог	1,8	2,2	2,0	2,0
Зниження рівня оновлення основних засобів	4,9	5,5	5,3	5,23
Сукупна рейтингова оцінка групи	19,4	21,0	21,8	20,73
Природно-кліматичні				
Аномальні середньорічні температури повітря	4,6	5,8	7,1	5,83
Аномальна середньорічна кількість опадів	7,1	7,6	8,3	7,67
Небезпечні агрометеорологічні явища	8,0	8,5	9,0	8,5
Сукупна рейтингова оцінка групи	19,7	21,9	24,4	22,0
Виробничо-збутові				
Зростання рівня витрат на реалізацію продукції	2,1	3,1	5,5	6,57
Зростання вартості ресурсів (добрива, паливо, ЗЗР, корми, матеріали, насіння)	7,9	8,2	8,4	8,17
Сукупна рейтингова оцінка групи	10,0	11,3	13,9	11,7
Соціальні				
Посилення відтоку працівників	5,0	6,1	6,3	5,8
Зниження реальної заробітної плати працівників в приватному підприємстві	4,0	3,5	3,3	3,6
Сукупна рейтингова оцінка групи	9,0	9,6	9,6	9,53
Сукупна рейтингова оцінка по підприємству	58,1	63,8	69,7	63,87

В табл. 3.5 за підсумками розрахунку рейтингових оцінок негативних ситуацій визначені види і групи ризиків, що володіють порівняно найбільшим стримуючим впливом його діяльність. Характерним є зростання ступеня ризикованості його господарювання щорічно. В 2024 р. найбільшу тривогу для спеціалістів ПП «Перемога АВК» викликали природно-кліматичні умови,

саме вони, за оцінками експертів набрали найвищу вагомість негативного впливу на діяльність приватного підприємства.

Істотним деструктивним потенціалом відрізняються: небезпечні агрометеорологічні явища (рейтингова оцінка 9,0 балів); зростання вартості ресурсів (добрива, паливо, ЗЗР, корми, матеріали, насіння) (рейтингова оцінка 8,4 балів); аномальна середньорічна кількість опадів (низька) (8,3 балів); аномальна температура повітря (7,1 балів); тощо. Як видно, майже всі найвищі рейтингові показники отримали фактори природного середовища. В цьому напрямку ПП «Перемога АВК» приймає активні рішення щодо уникнути або мінімізувати цей ризик, здійснюючи вкладання інвестицій в систему зрошення, яку активно розпочали впроваджувати з 2021-2022 рр.

Практичне застосування отриманих результатів дозволить прийняти раціональні управлінські рішення: у тваринництві - з технічного переоснащення тваринницьких об'єктів (конюшні та інших галузей), у тому числі й роботизованими системами, машинами і апаратами зі штучним інтелектом; в рослинництві - при обґрунтуванні впровадження нових технологій вирощування рослин, підвищення їх врожайності за умов інтенсивних сортів і дотримання регламентів в технології, тощо. У сукупності реалізація зазначених та інших заходів повинна забезпечити приріст продукції на 12%, рівень рентабельності підвищити на 2,5 в.п..

При визначенні стратегічних напрямів згідно з якими успішність та ефективність реалізації довгострокових змін буде досягнута в ПП «Перемога АВК» мінімізацією етапів і підрозділів щодо прийняття управлінських рішень; професіоналізмом реалізаторів; дотримання прогнозованих наслідків і нівелювання побічних ефектів (ризиків), що можуть применшувати стратегічні цілі; варіативністю і альтернативністю процесів і етапів забезпечують гнучкість, що задається; регламентацією методів регулювання виникаючих внутрішніх протиріч і конфліктів із зовнішнім середовищем; тощо.

Вдосконалення технологічних процесів можна згрупувати за інноваційними напрямками:

- застосування високопродуктивного вихідного матеріалу, в тому числі насіння, молодняку елітної худоби, годівлі та ін.;
- інженерно-технічні технології, що підвищують енергоефективність агровиробництва (енергозбереження);
- вдосконалення логістики, інфраструктури зберігання і транспортування;
- очищення ґрунтів і водойм за допомогою застосування біотехнологічних процесів;
- фінансовий супровід інноваційних напрямків; тощо.

Негативно на освоєння інноваційних технологій в ПП «Перемога АВК» впливають висока вартість і тривалі терміни окупності, високий економічний ризик, низький інноваційний потенціал, недолік кваліфікованого персоналу, інформації про нові досягнення науки, про передові технології, про нові ринки збуту. Важлива роль при цьому відводиться вдосконаленню грошово-кредитних відносин між учасниками аграрного виробництва, системі оподаткування підприємств і політиці ціноутворення на продукцію інноваційної діяльності. Сьогодні банківські установи не зацікавлені у видачі кредиту підприємствам аграрної сфери через високий ризик в певних регіонах країни. Тому виходом із ситуації, що склалася може стати фінансування через видачу пільгових кредитів банками і реалізацію системи заходів з реалізації інвестиційних проектів в даній галузі (за допомогою грантів, державних програм). Для цього необхідна розробка заходів державної підтримки, а саме вдала кредитна політика. Остання в аграрній сфері повинна бути спрямована на надання його пріоритету в економічній структурі і спрямована на стимулювання виробництва. Пільгові кредити слід надавати під спеціальні інвестиційні програми за умови їх виконання, а також з метою підтримки нових інноваційних рішень.

Важливо забезпечити цих ресурсів (кредитних) для:

- відкриття спеціальної кредитної лінії з оформленням заставних операцій під майбутній урожай;
- надання інвестиційних кредитів на будівництво об'єктів виробничої сфери в галузі;
- впровадження іпотечних операцій та земельної застави з метою залучення додаткового капіталу.

Розміри кредитів, процентні ставки, і інші елементи щодо використання кредиту та його повернення повинні визначатися на договірній основі між виробниками і банками. Також поряд зі зміцненням діючої банківської структури сформувані систему банків, у тому числі з державною підтримкою.

Оцінити інноваційну діяльність можливо щодо кожної інновації, для успішної реалізації якої необхідні встановлення організаційних і економічних відносин у процесі створення і освоєння цих технологій, впровадження інноваційного процесу щодо перспективних методів організації, спрямованих на отримання ефекту максимального від їх впровадження. Запишемо у вигляді схеми комплекс заходів з впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій (рис. 3.2). Організаційно-технологічні та економічні основи ресурсозберігаючих технологій у рослинництві складають різноманітні фактори: раціональна організація трудових процесів; біологізація землеробства; співпраця з постачальниками, що виробляють засоби захисту рослин; закупівля нових елітних сортів; освоєння маловитратних енергозберігаючих технологій обробітку основних комерційних культур, які ґрунтуються на використанні оптимальних норм висіву, добрив та інтегрованій системі захисту посівів від шкідливих організмів. Екологічна орієнтація все частіше стає фактором ринкового позиціонування, особливо при виході на експортні ринки з високими вимогами до екологічності продукції.

Одним з основних факторів ефективного впровадження зазначених технологій є застосування структури посівних площ науково обґрунтована у відповідності до формуємої системи сівозмін.

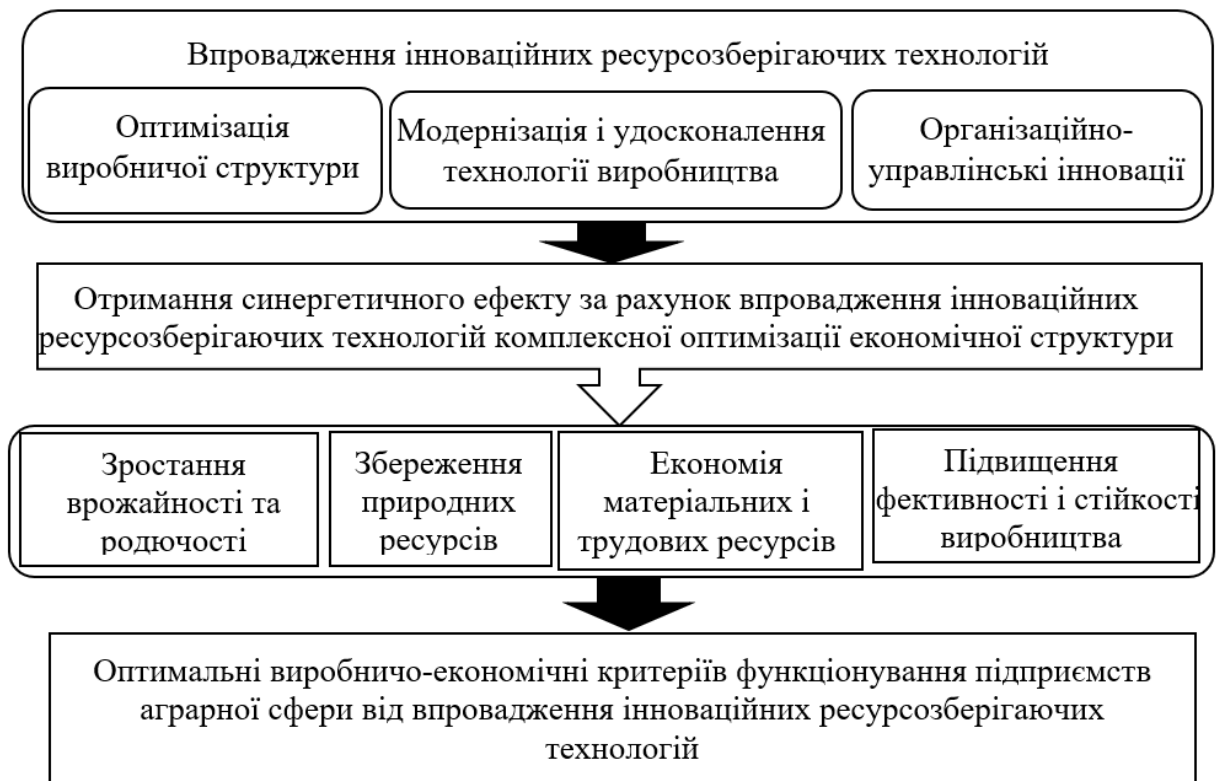

Рис. 3.2 Комплекс заходів з впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій

При ній правильно побудованій підвищується продуктивність всіх агротехнічних прийомів, спрямованих на поліпшення використання землі, задовольняються біологічні потреби культур, досягається раціональне використання техніки, знижується собівартість продукції.

Позитивні моменти в біологізації сівозмін:

- покращення фітосанітарного стану ґрунту;
- накопичення азоту і органічної речовини;
- поліпшення структури земель;
- збільшення інфільтрації води в ґрунті та зниження водної та вітрової ерозії;
- скорочення використання добрив та пестицидів. Сівозміна в системі такого землеробства має особливе значення, так як багато проблем засміченість, поширення інших негараздів можна вирішити шляхом чергування культур.

Основними конкурентними перевагами сільського господарства повинні формуватися шляхом раціонального використання природних ресурсів, підвищення кваліфікації кадрів, вдосконалення технології виробництва.

Одним з найбільш перспективних напрямків є впровадження цифрових технологій, що охоплюють всі етапи виробничого процесу - від моніторингу стану ґрунтів до аналізу рентабельності культур. Цифрові рішення дозволяють вести точний облік витрат по кожному виду продукції, що відкриває можливості для оперативного управлінського аналізу і коригування виробничих планів.

Сьогодні під стабільною діяльністю ПП «Перемога АВК» розуміємо стійку і економічно безпечну в ній агросистему, що розвивається. Такі властивості системи забезпечуються:

- створенням у підприємстві диверсифікованих підсистем (в рослинництві і тваринництві) з відносно замкнутим циклом виробництва;
- впровадженням ресурсозберігаючих технологій, у тому числі заснованих на застосуванні дешевих джерел енергії (сонця, вітру, тощо);
- підбором (у відповідності до місцевих ґрунтово-кліматичних умов) сортів культур сільськогосподарських і порід худоби;
- можливою заміною хімічних засобів живлення і захисту на органічні та біологічні;
- максимальним використанням потенціалу людського капіталу тощо.

Стосовно останнього критерію, то для ПП «Перемога АВК» наявність і підбір персоналу не є нагальним питанням. Хоча тенденції у складі і структурі сільського населення призводять до посилення незбалансованості ринку праці. При цьому в середньостроковій перспективі прогнозується ситуація, коли дефіцит працівників молодих і середніх вікових груп буде поєднуватися з надлишком робочої сили старшого віку. Це може викликати додаткових заходів та інвестицій з метою забезпечення ефективності використання праці працівників старших вікових груп.

Отже, в наявних умовах розвитку науки і економіки для ПП «Перемога АВК» заходи підвищення ефективності використання можливостей у виробництві постійно піддаються різним змінам в напрямку вдосконалення здійснення технологічних операцій, самої техніки, задіяної в їх реалізації. Необхідність у формуванні конкурентних переваг, виробництві якісної та конкурентоспроможної продукції в сучасних умовах розвитку ринку залишається незмінною. Підвищення ефективності у розкритті виробничих можливостей не тільки дозволяє здійснювати його прибутково, задовольняти потреби ринку в якісній продукції, а й призводить до зростання конкурентоздатності підприємства.

Висновки до третього розділу

З метою підвищення ефективності використання виробничого потенціалу ПП «Перемога АВК» був проведений SWOT-аналіз, що показав всі напрямки розвитку і вдосконалення своєї діяльності в напрямках:

- зростання обсягів виробництва за рахунок використання потенціалу сучасних сортів при вирощуванні насіння соняшнику (сорт Володимир та гібрид «Конкорд»). Врожайність в середньому збільшиться на 1,3 ц/га. Виручка від реалізації цих видів зерна також зросте майже на 38%, а прибуток збільшиться на 30,4%, або на 449,8 тис. грн. і на планований період складе 1928,9 тис. грн.

- зміни технології вирощування пшениці та з урахуванням оптимального внесення добрив дозволить підвищити врожайність на 11%. Для галузі рослинництва в цілому оптимізація системи добрив сприятиме зменшенню збитку підприємства на 12005 млн. грн., і підвищиться культура землеробства (виділення площ під чорний пар). Рівень рентабельності (збитковості) зросте при цьому на 5,11 в.п., і складе в 2027 р. -2,5%.

З метою мінімізації ризиків для ПП «Перемога АВК» викликаних природно-кліматичними умовами, саме вони, за оцінками експертів набрали найвищу вагомість негативного впливу на діяльність приватного

підприємства, запропоновано продовжити заходи з розбудови системи зрошення і збільшити частку зрошувальних земель до 35% в 2027 р. (в 2024 р. частка складає 22%).

Запропоновано оптимізацію фінансової стратегії, що може стати одним з основних інструментів забезпечення фінансової стійкості ПП «Перемога АВК». Пріоритетні напрямки її в умовах, що склалися в осередку, повинні включати позиції: стратегію формування фінансових ресурсів; забезпечення фінансової безпеки.

Визначенні стратегічних напрямки згідно з якими успішність та ефективність реалізації довгострокових змін буде досягнута в ПП «Перемога АВК» шляхом впровадження:

- технологічних процесів на інноваційних засадах;
- ресурсозберігаючих технологій у рослинництві і тваринництві (раціональна організація трудових процесів; біологізація землеробства; освоєння маловитратних енергозберігаючих технологій);
- цифрових технологій;
- максимального використання потенціалу людського тощо.

Таким чином, зростання продуктивності у розкритті виробничих можливостей не тільки дозволяє здійснювати прибутково діяльність, задовольняти потреби ринку в якісній продукції, а й призводить до зростання конкурентоздатності підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проведена економічна оцінка тенденцій розвитку та ефективності використання виробничого потенціалу ПП «Перемога АВК» дозволила сформулювати наступні висновки:

За період 2022-2024 рр. господарська діяльність розвивалася швидко, спостерігалось значне зростання інтенсивності використання всіх наявних ресурсів. В ПП «Перемога АВК» спостерігається різноспрямований вплив використання наявних ресурсів. Врожайність сільськогосподарських культур зросла: пшениці на 4,7%, соняшнику – 6,5%. Ефективність земельних ресурсів зросла за товарною продукцією на 44,1%, тоді як маса збитку зросла на 100 га сільськогосподарських угідь в розмірі 172,1 тис. грн. Виробіток зріс на одного працівника і на 1 годину витраченої праці на 41,9%. Фондовіддача зросла на 30%. В приватному підприємстві за результатами діяльності був отриманий збиток, тому всі показники були нерентабельними. Рівень збитковості зріс на 2,26 в.п., тоді як норма збитковості також зросла на 2,8 в.п.

Спостерігається тенденція щорічного поступового зростання рівня технічного забезпечення сільського і співвідношення між активною і пасивною часткою основних засобів є перспективною, ефективність використання цих активів зростає. Зросли показники фондооснащеності та фондоозброєності, на фоні зростання фондовіддачі, проте рівень рентабельності продовжувався знижуватися, що говорить про не ефективне використання знову введених нових основних засобів.

Використання трудових ресурсів також є ефективним, так темп приросту продуктивності праці складає 29,6 в.п., а темп зростання заробітної плати – 8,4 в.п.

Однією з ключових позитивних тенденцій розвитку економіки приватного підприємства є прискорення обороту оборотних активів, запасів, що свідчить про поступове підвищення ділової активності і побічно про диспропорції в темпах зростання вартості оборотних активів і його доходів.

В структурі виробничої собівартості сільськогосподарської продукції основну частку займають матеріальні витрати (69-72%), що вплинуло на зниження матеріаловіддачі, яка знизилася на 5,9%, основні резерви зниження собівартості доцільно шукати в управлінні матеріальними витратами.

Сільськогосподарські площі використовуються інтенсивно, підтверджують це коефіцієнти освоєння і розорення та питома вага інтенсивних культур. В підприємстві площа меліорованих площ не змінилася, хоча політика його направлена на зростання таких площ і їх частка в ріллі складає 22%.

Сільське господарство є галуззю економіки в ПП «Перемога АВК», що динамічно розвивається, про це свідчить зростання інвестиційної та інноваційної активності. У зв'язку з цим важливим напрямком зростання ефективності є модернізація і впровадження інноваційних технологій в зрошувальну систему.

В ПП «Перемога АВК» більшість основних видів сільськогосподарської продукції відзначаються не рентабельними, проте в розрізі культур і продукції тваринництва рівень рентабельності значно різниться, що дозволяє зробити висновок про оптимізацію структури виробництва і спеціалізації, як про значний резерв підвищення ефективності використання потенціалу виробничого.

З метою підвищення ефективності використання виробничого потенціалу ПП «Перемога АВК» був проведений SWOT-аналіз, що показав всі напрямки розвитку і вдосконалення своєї діяльності, а саме:

- зростання обсягів виробництва за рахунок використання потенціалу сучасних сортів при вирощуванні насіння соняшнику (сорт Володимир та гібрид «Конкорд»). Врожайність в середньому збільшиться на 1,3 ц/га. Виручка від реалізації цих видів зерна також зросте майже на 38%, а прибуток збільшиться на 30,4%, або на 449,8 тис. грн. і на планований період складе 1928,9 тис. грн.

- зміни технології вирощування пшениці та з урахуванням оптимального внесення добрив дозволить підвищити врожайність на 11%. Для галузі рослинництва в цілому оптимізація системи добрив сприятиме зменшенню збитку підприємства на 12005 млн. грн., і підвищиться культура землеробства (виділення площ під чорний пар). Рівень рентабельності (збитковості) зросте при цьому на 5,11 в.п., і складе в 2027 р. -2,5%.

З метою мінімізації ризиків для ПП «Перемога АВК» викликаних природно-кліматичними умовами, саме вони, за оцінками експертів набрали найвищу вагомість негативного впливу на діяльність приватного підприємства, запропоновано продовжити заходи з розбудови системи зрошення і збільшити частку зрошувальних земель до 35% в 2027 р. (в 2024 р. частка складає 22%).

Визначенні стратегічних напрями згідно з якими успішність та ефективність реалізації довгострокових змін буде досягнута в ПП «Перемога АВК» шляхом впровадження:

- фінансової стратегії, що може стати одним з основних інструментів забезпечення фінансової стійкості ПП «Перемога АВК». Пріоритетні напрями її в умовах, що склалися в осередку, повинні включати позиції: стратегію формування фінансових ресурсів; забезпечення фінансової безпеки.
 - технологічних процесів на інноваційних засадах;
 - ресурсозберігаючих технологій у рослинництві і тваринництві (раціональна організація трудових процесів; біологізація землеробства; освоєння маловитратних енергозберігаючих технологій);
 - цифрових технологій;
 - максимального використання потенціалу людського тощо.

Таким чином, зростання продуктивності у розкритті виробничих можливостей не тільки дозволяє здійснювати прибутково діяльність, задовольняти потреби ринку в якісній продукції, а й призводить до зростання конкурентоздатності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптація управління бізнес-процесами в умовах цифровізації економіки: теоретичні засади: монографія. За ред. Т. В. Уманець, Н. Л. Шлафман, С. О. Даниліна та ін. Одеса. 2022. 380 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропереробного комплексу. К.: КНЕУ. 2020. 783 с.
3. Бавико О.Є., Фаєнгольд М.А. Бізнес-процеси як об'єкт управління діяльністю сучасних підприємницьких структур. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2024. №1(27), С. 36–44.
4. Балан О. С., Тютюнник С. В., Лега О. В., Тютюнник Ю. М., Салига О. С. Цифровізація і трансакційні витрати: вплив трансформації бізнес-процесів на собівартість продукції та конкурентоспроможність. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2025. №18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15459493>.
5. Башняк, Т.М. Управління матеріально-технічним забезпеченням: теорія та практика Київ: Центр учбової літератури, 2022. 304 с.
6. Березін О.В. Завдання та механізми оптимізації структури виробничого потенціалу підприємства. *Вісник національного ун-ту водного господарства та природокористування: Зб. наук. пр. економіка*. 2019. № 4 (40). С. 20–27.
7. Бойчик І.М *Економіка підприємства*. Київ: Кондор -Видавництво, 2016. 378 с.
8. Бугайчук В.В. Відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 3 С. 108-112.
9. Велитченко О. А., Костенко Ю. О., Кутідзе Л. С. Вплив інноваційних підходів управління витратами на прибутковість підприємств. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 10.

10. Вініченко І.І., Сітковська А.О., Горнюк Д.І. Особливості управління економічними результатами діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 4-8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.20.4>
11. Воронько-Невіднича Т.В., Коваль О.О., Колода О.Ф. Управління розвитком підприємства як необхідна умова досягнення цілей сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-80>.
12. Герасименко В.Г. Управління матеріально-технічним забезпеченням: навч. посіб. Київ: КНЕУ. 2021. 280 с.
13. Грабчук І.Ф., Бугайчук В.В., Курінна Ю.Ю. Стратегічний розвиток матеріально-технічного потенціалу підприємства. *Економічний простір*. 2024. № 195. С. 14-20.
14. Губіна В.В. Механізми підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості: монографія. Харків: Панов, 2015. 204 с.
15. Дзюбинська Х.М., Шашина М.В. Оцінювання ефективності управління виробничим потенціалом підприємства за його складовими. *Економічні студії*. 2018. № 4 (22). С. 29-33.
16. *Економіка підприємства*. Заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 768 с.
17. Журбенко Н.М. Оцінка та перспективи виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск №55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-116>.
18. Занора В.О., Куценко Д.М., Одородько Н. В. Потенціал як основа розвитку підприємства: понятійно-категоріальний апарат. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2019. №(2(18)). С. 40-49.
19. Калина Т.Є., Ступень Р.М., Арзуманян Т.Ю. Земельно-ресурсний потенціал підприємств агробізнесу в умовах цифрових трансформацій. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 4. С. 421-425.

20. Картун О.О. Економічний аналіз та оцінка матеріально-технічного потенціалу підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ. 2020. 20 с
21. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2016. 679 с.
22. Коноплянко Д. Сутність та методи оцінки стратегічного потенціалу підприємства. *Економіка та суспільство*, 2021. №34. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-89>
23. Костецька Н.І. Стратегічне управління потенціалом підприємства: теоретико-методичні аспекти. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. №20. С. 51-55. DOI: <https://orcid.org/10.20535/2307-5651.20.2021.252604>
24. Кравченко І.Й. Статистичний аналіз інвестицій в харчову промисловість України та механізми їх стимулювання за умов сучасної продовольчої кризи. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 115-120. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.5.115>.
25. Красноруцький О.О., Ніценко В.С., Захарченко О.В. Оптимізація формування та використання економічного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах: монографія. Харків: ТОВ «Лерадрук», 2013. 211 с.
26. Кримська Л.О., Коваль М.О. Земельно-ресурсний потенціал як основа ефективного використання земель сільськогосподарського призначення. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2013. № 6 (75). С. 148-151.
27. Кузьмін О. Є. Управління ефективністю діяльності підприємств: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 500 с.
28. Левченко Ю.Г., Рябенко В.В., Мельниченко О.В. Ефективність використання інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2024. № 4. С. 20-25.

29. Мазур О., Мазур Д., Бетлінський О. Економічна сутність та склад ресурсного потенціалу підприємства. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. №334(5). С. 14-19. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-2>
30. Мартиненко В.П., Усатюк В.В. Адаптація зарубіжного досвіду щодо оцінки виробничого потенціалу підприємства. Підприємництво та інновації. 2017. Випуск 3. С. 43-48.
31. Машлій Г., Баляс І. Елементи системи управління виробничим потенціалом підприємства та напрями покращення його використання. Матеріали науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному та локальному вимірах». 03 листопада 2023. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. 2023. С. 20-21.
32. Меліх Т.Г. Методологічний базис оцінки виробничого потенціалу харчових підприємств. Причорноморські економічні студії. 2016. Випуск 12(2). С. 6-13. URL: http://bses.in.ua/journals/2016/12-2_2016/3.pdf.
33. Михайленко Г.А. Характеристика ресурсної складової виробничого потенціалу галузей харчової промисловості. Продовольчі ресурси. 2021. № 3(05). С. 166-172. URL: <https://iprjournal.kyiv.ua/index.php/pr/article/view/388>.
34. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Через війну аграрії зазнали значних втрат і потребують підтримки. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/cherез-viinu-ahrarii-zaznaly-znachnykh-vtrat-i-potrebuiut-pidtrymkyminahropolityky-maie-buty-moderatorom-i-dopomahaty-im-taras-vysotskyi>.
35. Мохонько Г., Клименко К. Стан розвитку інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості в Україні. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: I Міжнародна науково-практична конференція 2020. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/201235>.

36. Мочерний, С.В. Теоретичні та методичні основи управління матеріально-технічним потенціалом підприємства: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Київ. 2018. 40 с
37. Негрей М.В. Цифрова трансформація аграрного сектору: перспективи, виклики та рішення. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2023. №8(1). С. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.94-100>
38. Ніценко В.С., Данько Ю.І. Розвиток виробництва молока в Україні та економічна стійкість молокопродуктового підкомплексу. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 4. С. 8-15.
39. Організаційно-економічний механізм забезпечення виробництва аграрної сфери України в сучасних умовах: колективна монографія. Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2020. 274 с.
40. Рогач С.М., Суліма Н.М., Гуцул Т.А., Ільків Л.А., Ярема Л.В.. Економіка сільського господарства. Київ: ЦП «Компринт», 2020. 546 с.
41. Рябенко В. В., Балан О. Д., Полішко Я. А. Особливості формування виробничого потенціалу підприємств харчової промисловості. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 4. С. 17 – 23.
42. Сарай Н.І. Виробничий потенціал підприємства: сутність та особливості діагностики. Інновацій та економіка. 2012. № 12. С. 100-103.
43. Сергеева Д. О., Жалдак Г. П. Особливості функціонування ринку земельних ресурсів України. Економіка та суспільство. 2024. №32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/827/794>
44. Сельський, А. Напрями підвищення ефективності використання виробничого потенціалу у швидкозмінюваних умовах ведення бізнесу: стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: СНАУ. 2023. С. 229-231.

45. Тульчинська С. О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу. *Стратегічні пріоритети*. 2021. № 1(6). С. 98–106.
46. Уткіна Ю. М. Веретельник Р. Г. Чинники забезпечення економічної ефективності виробничо–комерційної діяльності підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Вип. 50. С. 273-277.
47. Центр ресурсоефективного та чистого виробництва. Діяльність вітчизняних підприємств під час війни в Україні: дослідження реального стану та потреб. Київ: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2022. 23 с.
48. Шаповалова Н.П., Ніценко В.С., Фоменко А.О. Шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на ПАТ «Карлсберг Україна». *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 1. С. 109-121.
49. Шовкун Л.В. Вплив системи управління на ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2017. № 2. С. 139-147.
50. Штець Т.Ф., Канєвський М.А. Теоретичні аспекти управління виробничим потенціалом підприємства. The 5th International scientific and practical conference «Topical aspects of modern scientific research» (January 25-27, 2024) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2024. Pp. 616.-622
51. Kobets A., Vinichenko I., Honcharenko O., Kurbatska L., Sitkovska A., Pavlenko O. A strategy to increase the competitiveness of agro-industrial enterprises: monograf. Tallinn. Scientific Center of Innovative Researches OU. 2021. 192 p.
52. Kurbatska L., Sitkovska A., Tesliuk Yu., Lukianova V., Yavorska T. Factors influencing the effective use of land and resource potential in Ukrainian agricultural businesses. *Scientific Horizons*. 2023. №26(4), P. 119-135.

53. Sitkovska A., Kasaev O., Yurko A., The impact of diversification on the use of the potential of agricultural enterprises. *Агросвіт*. № 22.С. 101-105. DOI: 10.32702/2306-6792.2025.22.101

54. Tomic D., Kucko M. Economic potential of solar energy in the Republic of Croatia. *Economic Challenges*. 2013. Vol. 2, Issue 4. Pp. 39–61.